

Livsmedelsförädling i Södermanland

Kartläggning av framtida behov

Länsstyrelsen
Södermanlands län

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

KUNSKAPSUNDERLAG OCH ANALYS OM FÖRÄDLINGSANLÄGGNINGAR INOM LIVSMEDELSKEDJAN
I SÖDERMANLANDS LÄN

Titel: Livsmedelsförädling i Södermanland, Kartläggning av framtida behov
Författare: Karl Wåhlin och Åke Svensson
ISBN: 1400-0792
Rapportnummer: 11
Diarienummer: 604-4646-2025
Utgivningsår: 2025
Omslagsbild: Nyskördad vete, Sweco

Förord

Förädlingsindustrin av livsmedel spelar en stor roll för den lokala ekonomin, skapar arbetstillfällen och bidrar till en hållbar utveckling i regionen. Genom att förädla råvaror odlade i Södermanlands län kan vi inte bara öka värdet på de produkter som odlas här, utan också förstärka en robust livsmedelskedja från primärproducent, förädlare och hela vägen till konsument.

Denna rapport syftar till att belysa vikten av förädlingsindustrin i Södermanlands län och vart primärproducenterna levererar sina råvaror, samt behovet av ytterligare förädlingsindustri i Södermanlands län.

Vi riktar ett stort och varmt tack till de lantbrukare som svarat på enkäten och bidragit till värdefull information. Vi vill även tacka Emma Wogel och Pia Holmberg på Länsstyrelsen i Södermanlands län för deras engagemang och kunskaper i framtagandet av denna rapport.

Nyköping i januari 2025.

Karl Wåhlin
Sweco

Åke Svensson
Sweco

Innehåll

LIVSMEDELSFÖRÄDLING I SÖDERMANLAND	1
FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	7
INLEDNING.....	9
BEHOV AV FLER LOKALA FÖRÄDLINGSANLÄGGNINGAR	10
Tydligast framträder behovet av fler slakterier	12
Inget större behov av ytterligare förädlingsindustrier för slaktkyckling	14
Förutsättningar bör finnas för etablering av fler småskaliga mejerier.....	15
Lägre behov för etablering av förädlingsindustri för spannmål och oljeväxter	16
Stor potential finns för etablering av förädlingsanläggning för baljväxter (proteingrödor)	18
God potential finns för etablering av förädlingsanläggning inom grönsaksproduktion.....	18
God potential finns för etablering av förädlingsanläggning inom bär- och fruktodling.....	19
Ökad förädling inom fiskerinäringen är viktig ur ett beredskapsperspektiv .	19
Behov finns av ytterligare förädlingsindustri inom länet	20
PRIMÄRPRODUKTION.....	21
Spannmål	27
Oljeväxter	28
Baljväxter.....	29
Matpotatis	30
Slåtter- och betesvall på åker.....	31
Betesmarker och slåtterängar	32
Bärodling	33
Fruktodling	34
Mjolkproduktion	36
Köttproduktion (Nöt).....	37
Ägg	38

Slaktskyckling.....	39
Grisproduktion	40
Fårproduktion.....	41
Fiskerinäringen	42
FÖRÄDLINGSANLÄGGNINGAR.....	43
Historia	43
Mejerier	43
Slakterier	44
Kvarnar	44
Nuvarande förädlingsanläggningar i Södermanland.....	46
Mejerier	46
Slakterier	46
Kvarnar och övriga förädlingsanläggningar för spannmål	48
Siloanläggningar.....	49
Fiskehanteringsanläggningar	49
Övriga förädlingsanläggningar.....	49
Kartöversikt förädlingsanläggningar Södermanland.....	51
Förädlingsanläggningar i angränsande län.....	52
Mejerier	52
Slakterier	53
Kvarnar och övriga förädlingsanläggningar för spannmål	54
Siloanläggningar.....	54
Fiskehanteringsanläggningar	55
Övriga förädlingsanläggningar.....	56
Kartöversikt förädlingsanläggningar angränsande län	57
OMVÄRLDSANALYS	63
Globalisering	64
Geopolitisk osäkerhet (polykriser)	64
Klimat och krav på grön omställning	65
Snabb teknikutveckling, digitalisering, AI och automation.....	65
Arbetsmarknaden	66
Strukturomvandling	67

Urbanisering	67
Befolkningsutveckling	68
Exploatering av jordbruksmark	70
Beredskapsfrågor	71
ENKÄTUNDERSÖKNING	72
Övergripande enkätresultat	73
Huvudsaklig produktionsinriktning	73
Primärproducenternas framtida utveckling	74
Framtida generationsväxling	76
Näringsgrenar	77
Mjölproduktion	78
Köttproduktion (Nöt)	81
Grisproduktion	84
Äggproduktion	87
Produktion av slaktskyckling	90
Fårproduktion	93
Fiskerinäringen	95
Spannmål	97
Oljeväxter	99
Baljväxter (proteingrödor)	101
Grönsaksodling	103
Frukt- och bärödling	105
REFERENSLISTA	106
BILAGOR	110
Bilaga 1 - Huvudsaklig produktionsinriktning per postnummerområde	110
Södra Södermanland - 61 som tvåsiffrig postkod	111
Nordvästra Södermanland - 63 som tvåsiffrig postkod	112
Mellersta och nordöstra Södermanland - 64 som tvåsiffrig postkod ...	113

Sammanfattning

Det finns ett behov av ytterligare förädlingsindustri för livsmedel i Södermanlands län. Drygt 35 procent av de 227 primärproducenter som besvarade den enkät som skickades ut i oktober 2024 ser behov av ytterligare förädlingsindustri. Det tydligaste behovet är fler slakterier och framför allt småskaliga slakterier. Behov av ytterligare förädlingsindustri finns i stort sett inom varje produktionsgren förutom inom slaktkyckling där behovet anses vara mindre. Trenden med en ökad efterfrågan på mer lokalt producerad mat både från det offentliga och privata stärker behovet av ytterligare förädlingsindustri. Den globala osäkerhet som råder idag understryker vikten av att Sverige stärker alla led i livsmedelskedjan, vilket även innefattar Södermanlands län. Utifrån ett beredskapsperspektiv finns således även skäl som talar för ett ökat behov av förädlingsindustri inom livsmedel.

Den mat som idag produceras i Södermanlands län täcker cirka 36 procent av det nuvarande konsumtionsmönstret i Södermanlands län. Detta talar för att primärproduktionen måste öka. Flera större primärproducenter anger i enkätundersökningen att de planerar för en ökad produktion, vilket kan ställa krav utökad kapacitet på befintlig förädlingsindustri eller ställa krav på fler förädlingsindustrier.

Även om det finns förädlingsindustri inom närliggande län är vår bedömning att det finns behov av fler förädlingsindustrier i länet. Här måste man beakta var i länet produktionen finns för att ta hänsyn till att det ska vara rimliga avstånd till närmaste förädlingsindustri.

Baserat på enkätundersökningen kan vi konstatera att:

- Inom produktionen av mjölk är det mindre än 1 procent som förädlas inom länet. Mest levereras till Stockholms län och Arlas mejeri Kallhäll.
- Cirka 25 procent av produktionen av nötkött förädlas inom länet. Mest levereras till Östergötlands län.
- Cirka 90 procent av leveranserna av grisproduktionen sker till förädlingsanläggningar utanför länet och framför allt till Skåne län och Scans slakteri i Kristianstad.
- Av äggproduktionen stannar cirka 60 procent inom länet medan cirka 40 procent levereras till Skåne län.
- Cirka 93 procent av produktionen av slaktkyckling förädlas inom länet
- Inom produktionen av får (lamm) förädlas cirka 60 procent inom länet.
- All leverans av fisk sker utanför länet.

Det ska dock noteras att ovanstående är baserat på svaren i enkäten och enstaka svar kan få stor genomslagskraft i statistiken över leveransflöden. I urvalet av de primärproducenter som enkäten skickades till ingick mjölk, kött, får, gris, fjäderfä, fisk, spannmål, oljeväxter, proteingrödor, grönsaker och frukt & bär. Företag som håller hästar ingår inte i undersökningen, då hästhållning primärt inte sker för livsmedelsproduktion.

Inledning

Länsstyrelsen i Södermanlands län har tagit fram ett samlat kunskapsunderlag över befintliga förädlingsanläggningar för livsmedel i länet samt analys över behovet av utveckling av förädlingsindustrin i Södermanlands län. Kunskapsunderlaget omfattar en kartläggning och analys av nuvarande primärproduktion av livsmedel, befintliga förädlingsanläggningar samt behov av regionala förädlingsanläggningar i framtiden. I rapporten ingår även en kartläggning av flödena av råvara till olika förädlingsanläggningar inom länet och till andra län.

Kunskapsunderlaget är relevant för regionala och kommunala myndigheter samt för andra intressenter inom näringen. Underlaget kan också användas i utbildningssyfte för att stärka kunskapen inom området. Som exempel kan nämnas att underlaget kan bidra med fördjupad kunskap till pågående och kommande utvecklingsprojekt samt ur beredskapsperspektiv.

Vidare kan kunskapsunderlaget utgöra underlag för beslut vid nyetableringar men även inom den kommunala verksamheten så som i översiktsplanering.

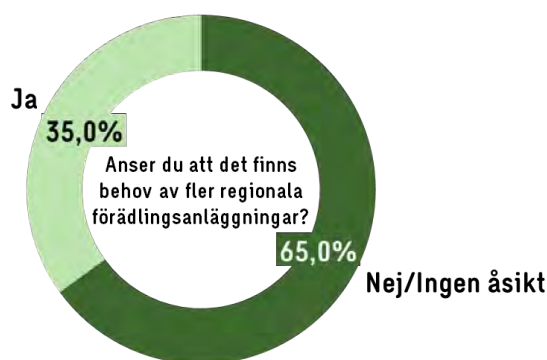
Behov av fler lokala förädlingsanläggningar

I oktober 2024 sände Länsstyrelsen i Södermanlands län en enkät till primärproducenter i länet. Det huvudsakliga syftet var att undersöka om primärproducenterna ansåg att det fanns behov av fler lokala förädlingsanläggningar i länet. Frågor ställdes också vart primärproducenterna levererade sina produkter. Denna fråga har bäring på om det finns behov av fler förädlingsanläggningar i länet. Vidare ställdes frågor kring produktionsinriktningar, planerat generationsskifte och även övergripande frågor om beredskap. Utöver enkäten genomfördes en djupintervju av sju större företag.

Av de 226 som besvarade frågan via enkät eller djupintervju så svarade 147 företag att de utifrån sitt perspektiv inte såg något direkt behov för fler regionala förädlingsanläggningar, alternativt att de inte besvarade frågeställningen alls utan lämnade fältet tomt. Detta illustreras i grafiken till höger. Att cirka 35

procent anger att det finns ett behov av ytterligare förädlingsanläggningar sänder en viktig signal. Detta tillsammans med att många företag planerar för ett generationsskifte inom 5 eller 10 år och flera större företag planerar för en utökad verksamhet ger vid handen att det finns behov av fler lokala förädlingsanläggningar framför allt inom vissa inriktningar. Ett antal företag anger också en oförändrad eller minskad verksamhet vilken man måste ta hänsyn till i värderingen av behovet.

Det övergripande målet med Sveriges livsmedsstrategi¹ från 2017 är bland annat en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås och det skapas en hållbar tillväxt och sysselsättning i hela

Figur 1: Behov av förädlingsanläggningar, Källa: Enkätundersökning

¹ En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet, Regeringsproposition 2017

landet.

Livsmedelsstrategin ska bidra till:

- Hållbar utveckling i hela landet
- Att skapa tillväxt och sysselsättning
- Att både konventionell och ekologisk produktionsökning stämmer överens med konsumenternas efterfrågan
- Att sårbarheten i livsmedelskedjan minskar
- Ökad självförsörjningsgrad av livsmedel

Det är viktigt att det skapas förutsättningar för fler lokala förädlingsindustrier framför allt inom vissa produktionsinriktningar. Detta baserat på:

- Att framför allt de större företagen planerar för en ökad produktion
- Att Sveriges regering pekar ut vikten av en ökad produktion
- En ökande befolkning
- Det geopolitiska läget där beredskapsfrågan blir allt viktigare
- Ett hållbarhetsperspektiv

Det finns också stora utmaningar med att uppföra nya förädlingsindustrier så att dessa blir ekonomiskt hållbara. Möjligheten till finansiering och startkapital samt kompetensförsörjning är andra viktiga frågor att lösa.

I Södermanlands län finns en regional livsmedelsstrategi.² Strategin har fem prioriterade områden som utpekats som särskilt viktiga;

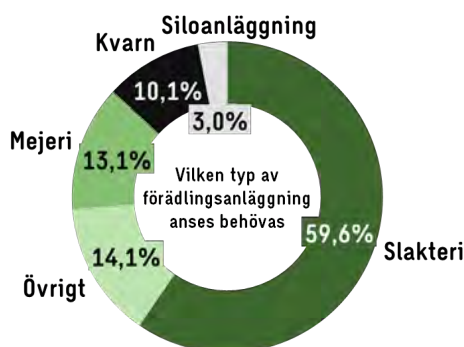
- Kunskap och teknik för ökad konkurrenskraft
- Regler och villkor
- Förutsättningar för företagande
- Sörmländsk matidentitet
- Ökad hållbar produktion

Det finns en trend att köpa mer lokalproducerade livsmedel vilket också ställer krav på en lokal förädlingsindustri. Ny förädlingsindustri kan vara både småskalig och storskalig. Det kan dock vara mer troligt med en storskalig förädlingsindustri på grund av att volymkrav lättare kan marknadsföra sig med svenska varor, medan den småskaliga industrin kan marknadsföra sig med lokala mervärden. Det finns också en ökad efterfrågan på vegetabiliska livsmedel. Med tanke på odling av ärtor och bönor i regionen borde det finnas möjligheter för sådan förädlingsindustri inom länet.

² Regional livsmedelsstrategi för Södermanland, Länsstyrelsen 2022

Tydligast framträder behovet av fler slakterier

Av de 79 företag som ansåg att det fanns behov av fler lokala och regionala förädlingsanläggningar så varierade svaren vad gäller vilken eller vilka typer av förädlingsanläggningar de ansåg saknades.

Figur 2: Behov av förädlingsanläggningar per område,
Källa: Enkätundersökning

Det mest frekventa svaret var behov av ytterligare slakteri i Södermanlands län. I 59 av dessa 79 svar togs behovet av ytterligare slakteri i länet upp.

I 13 av de 79 svaren ansågs att det fanns behov av ytterligare mejerier i länet. I 10 av de 79 svaren ansågs att det fanns behov av ytterligare kvarnar i länet.

Det tydligaste behovet är således behov av ytterligare slakterier. Respondenterna lyfter fram ett tydligt behov av småskaliga slakterier. Även ambulerande slakteri (nödslakteri) lyfts fram. Man ser dock utmaningar med småskaliga slakterier både när det gäller lönsamhet och kompetensförsörjning när det gäller till exempel slaktare och styckare.

När det gäller gris levereras huvuddelen till Scans anläggning i Kristianstad, vilket medför långa transporter. När det gäller får och nöt finns slakterier i närliggande län.

Inom slaktkyckling finns goda förutsättningar med tanke på slakteriet i Valla, utanför Katrineholm. (Behovet täcks med tanke på slakteriet i Valla)

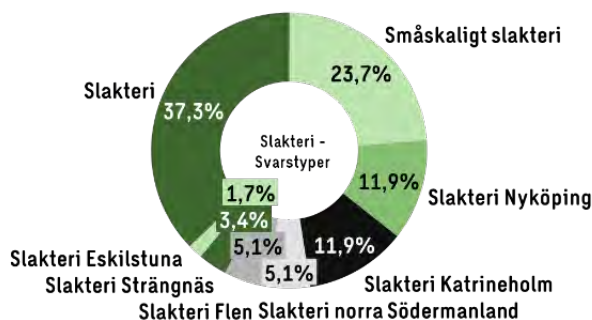
Slakterier såväl stora som små är en mycket viktig del i en hållbar livsmedelskedja. Utifrån behovet är vår bedömning att länsstyrelsen i samverkan med andra myndigheter bör arbeta aktivt med de företag som önskar etablera slakteri i Södermanlands län. Det kan till exempel handla om primärproducenter som vill utveckla sin verksamhet. Svaren i enkäten visar generellt sett att större producenter vill utveckla sin verksamhet. Att till exempel flera producenter samverkar kan vara en väg framåt för att etablera ett slakteri. Det finns flera aktörer och initiativ som arbetar med närproducerad mat till kommuner. I Södermanlands län finns bland annat Sörmlands matkluster som arbetar med frågan. Vidare driver Region Sörmland ett nätverk för offentlig måltid i

Södermanland som syftar till att i samverkan stärka länet kommuner på området.

För att kunna möta efterfrågan från det offentliga och privatmarknaden kommer det på sikt att krävas fler lokala slakterier. Länsstyrelsens roll är viktig för att skapa förutsättningar att fler slakterier etablerar sig genom bland annat informationsinsatser om möjligheter inom till exempel den strategiska planen för EU:s jordbrukspolitik, men också insatser för att få aktörer att etablera slakterier.

Av svaren som ansåg att det behövdes fler slakterier i Södermanland (79 respondenter) så specificerade vissa av dessa mer specifikt var inom länet som de ansåg att denna förädlingsanläggning lämpligast upprättades. I illustrationen nedan visas hur fördelningen av svaren som berörde behov av ytterligare slakterier i länet. En stor andel, cirka 37 procent av svaren, gjorde ingen geografisk precisering var i länet slakteriet borde upprättas.

Vidare så ansåg en relativt stor andel att det var just behovet av fler småskaliga slakterier som i första hand var nödvändigt i länet. Dessa svar hänvisade då till behovet av ökad kapacitet för nödsklakt samt ur ett beredskapsmässigt perspektiv.

Figur 3: Behov av förädlingsanläggningar slakteri,
Källa: Enkätundersökning

Inget större behov av ytterligare förädlingsindustrier för slaktkyckling

Inom länet finns det ett fåtal stora slaktkycklingsproducenter samt en stor anläggning i Valla utanför Katrineholm dit samtliga producenter i länet levererar sina slaktkycklingar. En mycket liten andel av slaktkycklingarna lämnar länets gränser.

Produktionen av slaktkyckling är förhållandevis stor och viktig i Södermanlands län och det finns förutsättningar för att behålla samt utöka den befintliga produktionen.

Figur 4: Leverans av kyckling, Källa: Enkätundersökning

Förutsättningar bör finnas för etablering av fler småskaliga mejerier

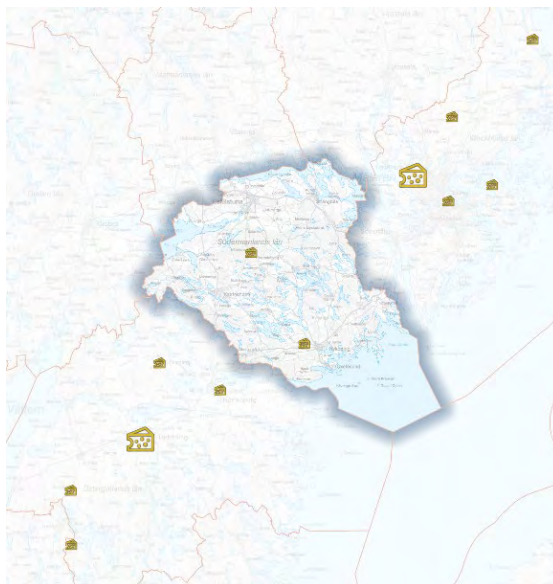
Det finns cirka 50 mjölkproducenter i länet, varav de flesta finns i mellersta eller södra delen av länet. Cirka hälften av företagen uppger i enkäten att man planerar att öka produktionen, vilket ger vid handen att det finns en framtidstro i branschen. Även här är det framför allt de större producenterna som anger att man planerar att öka produktionen.

Av svaren i enkäten framgår det att det finns behov av småskaliga mejerier men det är inte lika tydligt som behovet för slakterier. Även här lyfts utmaningen fram kring att få lönsamhet i småskaliga mejerier.

Utifrån rapporten görs bedömningen att en förklarande faktor till det mindre behovet av mejerier är att det finns storskaliga mejerier i relativ närhet till Södermanlands län. Här lyfter vi särskilt fram Arlas mejerier i Kallhäll i Stockholm (relativt nära de norra delarna av länet) samt i Linköping, som ligger geografiskt nära den södra delen av

Södermanlands län. Ur ett beredskapsperspektiv borde det finnas behov av fler småskaliga förädlingsindustrier för att minska sårbarheten. De stora mejerierna är även specialiserade på olika produkter. Som exempel kan nämnas att mejeriet i Götene gör smör och ost medan mejeriet i Linköping producerar mjölkprodukter och yoghurt samt liknande produkter. Även i Kallhäll produceras det mest

mjölk-produkter och filmjölk. Det borde således finnas förutsättningar för att etablera småskaliga mejerier, och framför allt ysterier, för att tillgodose den lokala marknaden som till exempel offentliga kök.

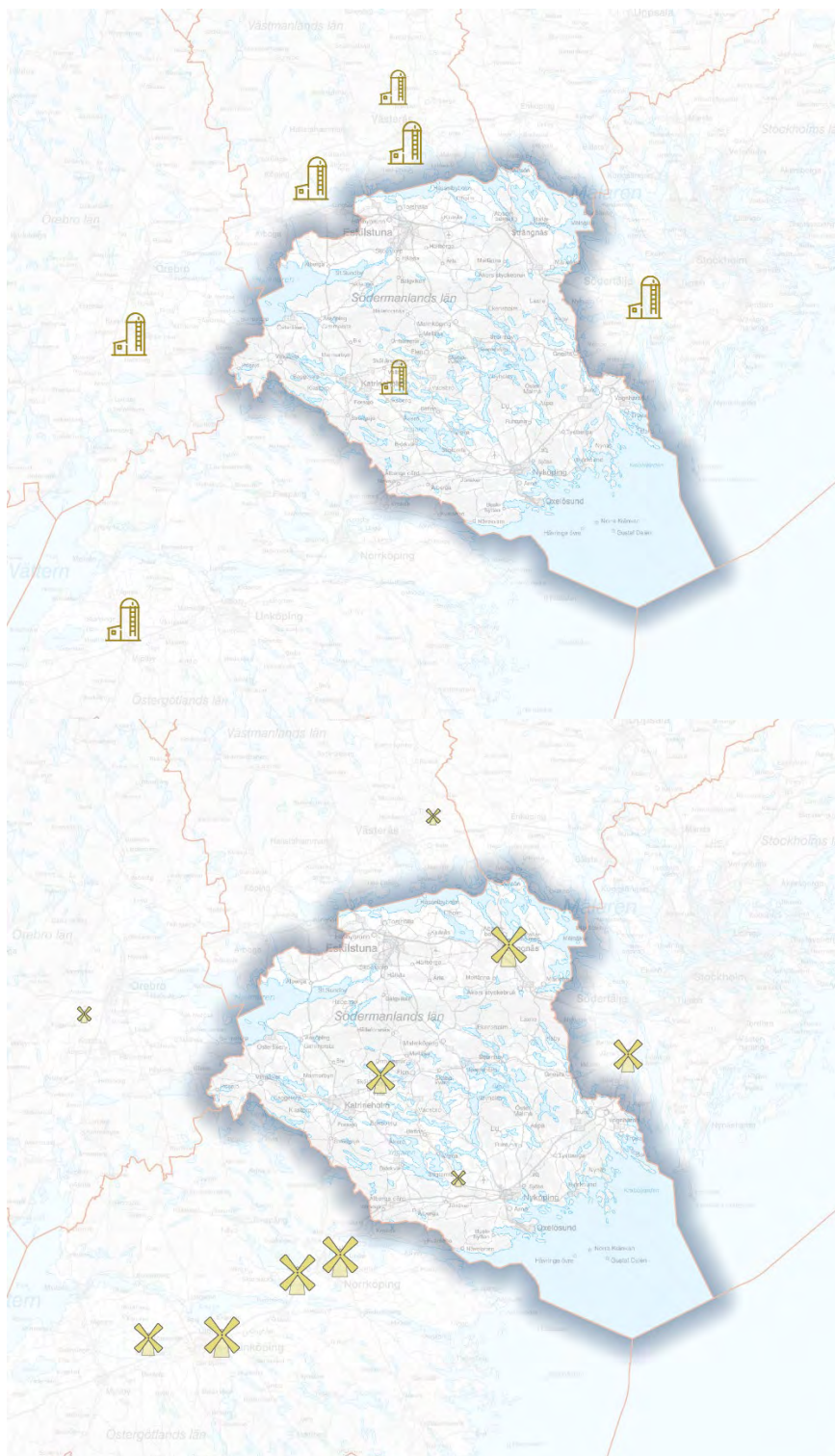
Figur 5: Mejeriers lokalisering

Lägre behov för etablering av förädlingsindustri för spannmål och oljeväxter

För kvarnar, spannmålsanläggningar och siloanläggningar har Lantmännen byggt upp en god infrastruktur för hantering av spannmål med bland annat silos. Det finns även tre kvarnar i Södermanlands län. Av svaren i enkäten framgår det att det finns behov av fler lokala kvarnar. Det produceras spannmål i hela Södermanlands län men produktionen är som högst i de norra delarna där också den största kvarnen, Strängnäs valskvarn är belägen. I relativ närhet finns också kvarnar i såväl Stockholms som Östergötlands län. Det bör också poängteras att mycket spannmål används inom den egna produktionen som foder till djur. Södermanlands län har bra förutsättningar när det gäller kvarnar i egna länet och i närliggande län. Motivet för att etablera fler kvarnar är i sådana fall sprunget främst ur ett beredskapsperspektiv.

För oljeväxter finns det egentligen bara en stor aktör i Sverige i Karlshamn i Blekingen län. Det finns mindre aktörer som pressar egen rapsolja småskaligt inom Södermanlands län. Här menar vi att det finns goda förutsättningar för att förädla oljeprodukter lokalt både utifrån ett mer småskaligt perspektiv men även större anläggningar utifrån att relativt stora areal odlas inom länet. Detta kan också motiveras utifrån ett beredskapsperspektiv. Sverige är mycket sårbart i och med att det endast finns en större aktör i landet.

KUNSKAPSUNDERLAG OCH ANALYS OM FÖRÄDLINGSANLÄGGNINGAR INOM LIVSMEDELSKEDJAN
I SÖDERMANLANDS LÄN

Figur 6: Lokalisering av Siloanläggningar & Spannmålsanläggningar samt kvarnar

Stor potential finns för etablering av förädlingsanläggning för baljväxter (proteingrödor)

Av svaren i enkäten framgår att det inte finns behov av ytterligare förädlingsanläggningar när det gäller proteingrödor. Vi menar dock att det bör beaktas att efterfrågan på livsmedel baserade på växtbaserade proteiner ökar. Jordbruksverket anger att "För att ersätta import av baljväxter som främst går till livsmedel skulle vi behöva odla baljväxter på ytterligare 8 000 hektar." Med tanke på den ökande efterfrågan på livsmedel av växtbaserat protein beräknas det krävas ytterligare 8 000–12 000 hektar³. I rapporten framgår också att "för att öka odlingen till livsmedel behöver lönsamheten i baljväxtodlingen öka. Investeringar i förädlingsanläggningar och satsningar på växtförädling, forskning och utveckling riktade specifikt mot baljväxter kan påskynda utvecklingen". Det finns också potential att ersätta import av sojabönor med svenskodlade baljväxter för till exempel foderändamål.

Utifrån den ökande efterfrågan på livsmedel baserade på växtbaserade proteiner i den forskning⁴ som pågår så borde det finnas möjligheter att etablera förädlingsanläggning i Södermanlands län. För att nå framgång med en sådan etablering krävs samverkan mellan olika aktörer med bland annat relevanta företag, kommuner, Region Sörmland och Länsstyrelsen.

God potential finns för etablering av förädlingsanläggning inom grönsaksproduktion

Inom grönsaksproduktionen finns ett behov av ökad förädlingsindustri, för att kunna ta hand om de grönsaker som inte säljs färska. Ett behov av förädlingsindustri är möjlighet att frysa in grönsaker för och öka tillgången till svenska grönsaker året runt. Det kan också handla om att tillverka buljonger eller soppor av olika slag. Förädlingsindustri är också viktig för att bland annat kunna ta hand om en eventuell överproduktion, skador vid skörd och minska kassation vid hantering av lagervolym.

Även här bör leveranser till offentliga kök kunna bli kanaler för försäljning. Tröskeln för att etablera en mindre förädlingsindustri borde

³ Ökad odling av baljväxter till livsmedel och foder, 2022

⁴ Svenska växtbaserade proteiner – vår nya vardagsmat?

vara relativt låg med tanke på att lösningar finns för frysrum men den ekonomiska hållbarheten bör i så fall utredas.

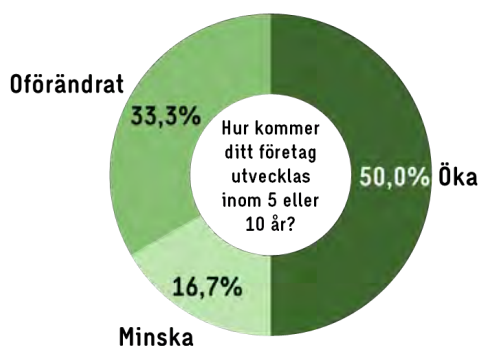
God potential finns för etablering av förädlingsanläggning inom bär- och fruktodling

Av svaren i enkäten ser man också en potential för industri inom saft och sylt. Inom fruktodling finns behov av musterier eller liknande anläggningar för att ta hand om frukt som inte konsumeras färsk.

Odlingen av bär och frukt ökar i länet⁵ vilket skapar förutsättningar för att kunna erbjuda svenska livsmedel i större omfattning året runt.

Förädlingsindustri är även viktig för att bland annat kunna ta hand om en eventuell överproduktion, skador vid skörd och minska kassation vid hantering av lagervolym.

Tröskeln för att etablera en mindre förädlingsindustri borde vara relativt låg med tanke på att färdiga produktionslinor finns att tillgå.

Figur 7: Hur lantbrukare som angett att de bedriver frukt- och bärödling ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 12 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Ökad förädling inom fiskerinäringen är viktig ur ett beredskapsperspektiv

Det finns idag i princip inte någon mottagning för fisk eller beredning av fisk inom Södermanlands län.

Av svaren i enkäten framgår att den fisk som fångas eller odlas levereras utanför länsgränsen. Här framhålls bland annat att en fiskmottagning och beredning i Oxelösund är viktig.

Sett ur ett beredskapsperspektiv bör länsstyrelsen verka för att det finns mottagning och beredning av fisk inom länet. Inom fiskerinäringen lyfts

⁵ Källa Länsstyrelsen i Södermanlands län, 2025

det fram möjligheter för landbaserad fiskodling. Det finns också möjligheter att kombinera fiskodling med växtodling i ett kretsloppssystem, en så kallad akvaponi.

Behov finns av ytterligare förädlingsindustri inom länet

Med utgångspunkt från svaren i enkäten, Sveriges livsmedelsstrategi, den regionala livsmedelsstrategin, primärproduktionens utveckling, befolkningsutvecklingen, konsumtionsperspektiv och ur beredskapssynpunkt, är det utifrån ett länsperspektiv viktigt att bedöma om det är viktigt att förädling finns inom länet eller om det är tillräckligt att det finns i länets omedelbara närhet. Även om det finns förädlingsindustri inom närliggande län är vår bedömning att det finns behov av fler förädlingsindustrier i länet. Det mest tydliga behovet av ytterligare förädlingsindustri finns inom slakteri och vår rekommendation är att den regionala livsmedelsstrategin i första hand ska verka för ytterligare etablering inom slakterinäringen.

Om vi ser primärproduktionen och förädlingsindustrin från ett konsumtionsperspektiv har Livsmedelsverket tagit fram en definition av hållbar livsmedelskonsumtion⁶.

”En hållbar livsmedelskonsumtion tillgodoser hela befolkningens behov av näring och energi, idag och i framtiden på ett jämlikt sätt. Den främjar människors hälsa och livskvalitet och har en minimal miljöbelastning. Den bidrar till en socialt, miljömässig och ekonomiskt hållbar utveckling.”

Den globala osäkerhet som råder idag understryker vikten av att Sverige stärker alla led i livsmedelskedjan, vilket även innefattar Södermanlands län.

⁶ Livsmedelsverkets definition av hållbar livsmedelskonsumtion, 2024

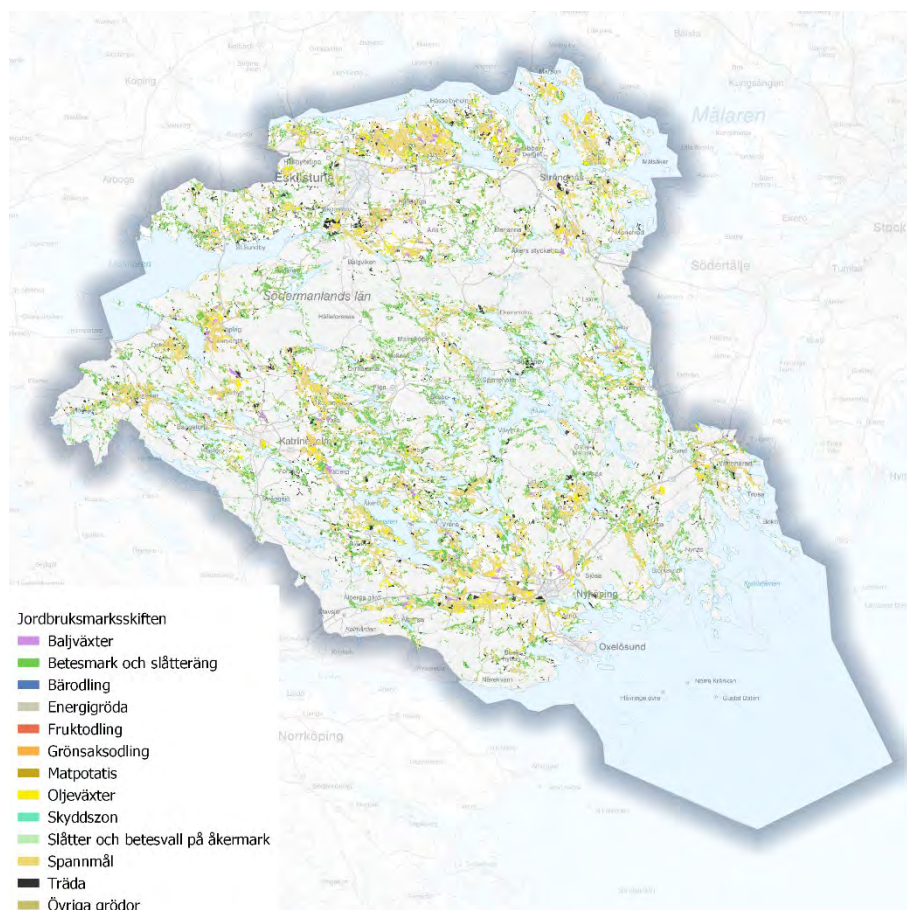
Primärproduktion

I detta kapitel ges en beskrivning över var i Södermanlands län olika grödor odlas och var djurhållning bedrivs. Materialet presenteras som värmekartor (heatmaps) och är en visuell representation av data som använder färger för att indikera värden i ett visst område. Ju rödare ett område är desto fler djurhållare eller odling av en viss gröda finns det inom området. Syfte med att presentera primärproduktionen är att visualisera var den är belägen i förhållande till var de olika förädlingsföretagen finns och därmed belysa logistik och transporter. Den statistik som redovisas är för arealbaserade jordbruksstöd baserad på ansökningar om stöd för 2023, vilka inhämtas från Jordbruksverket. Totalt odlades det cirka 134 000 hektar. Här bör det noteras att det finns en minimigräns för att söka stöd på 4 hektar jordbruksmark. Det innebär att så kallade microproducenter inte ingår i statistiken. Som exempel kan nämnas småskaliga jordbrukare eller producenter som producerar grönsaker eller frukt.

Tabell 1: Fördelning av grödor från ansökan om stöd 2023. Källa Jordbruksverket

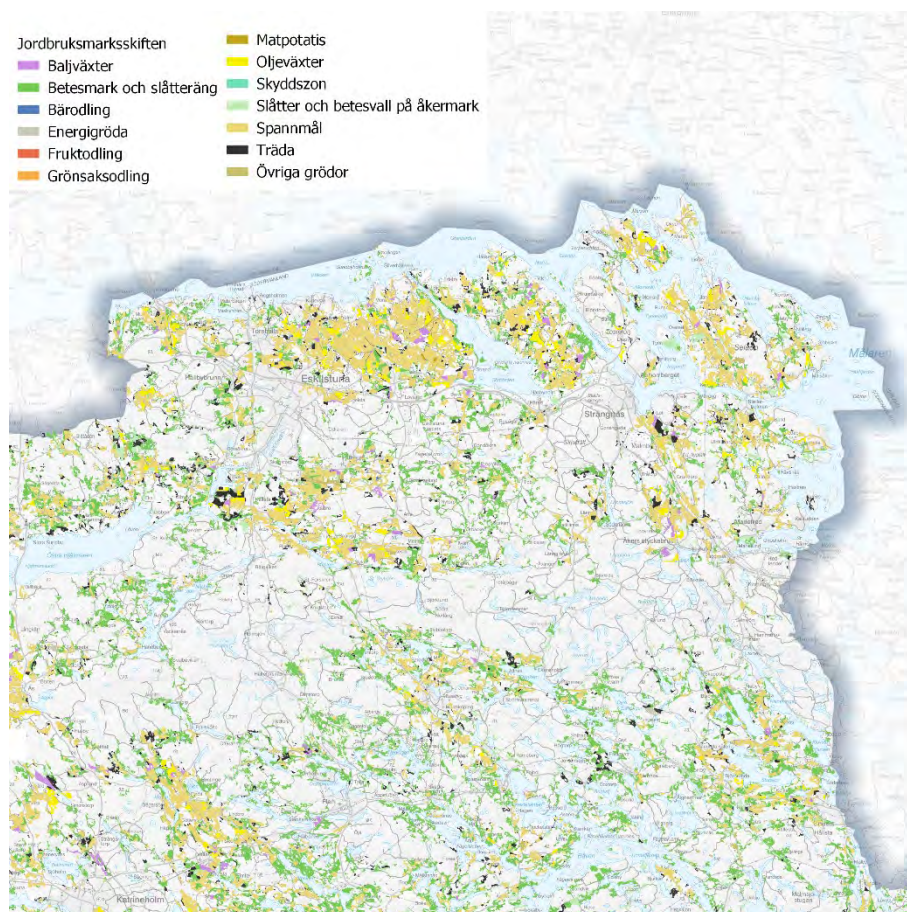
Kategori	Areal (hektar)
Baljväxter	2 312
Betesmark och slåtteräng	48 056
Bärodling	30
Energigröda	1 080
Fruktodling	9
Grönsaksodling	34
Matpotatis	34
Oljeväxter	5 465
Skyddszon	1 068
Slätter och betesvall på åkermark	9 215
Spannmål	55 368
Träda	10 202
Övriga grödor	1 106
Summa	133 980

I kartorna nedan visas odlingen av olika grödor för år 2023. Odlingen av spannmål, betesvall, betesmark och slåtterängar dominerar. I de norra delarna odlas övervägande spannmål. Odlingen av betesvall, betesmark och slåtterängar är spridd över hela länet. Oljeväxter och baljväxter förekommer i måttlig omfattning medan resterande grödor samt bär och fruktodling odlas i liten omfattning.

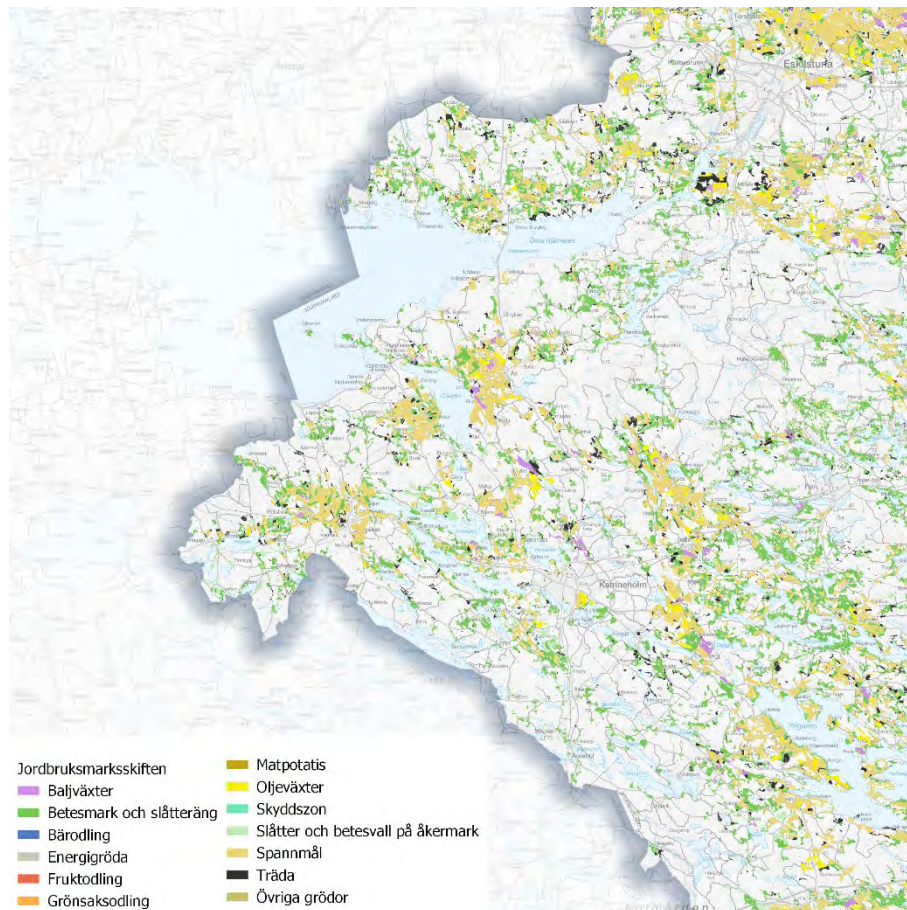
Figur 8: Karta över ansökningar om stöd för 2023.
Källa Jordbruksverket

En mer detaljerad karta visar mer tydligt hur spannmål och oljeväxter dominerar i norr medan längre söderut är det ett skogslandskap där vallodling och betesmarker och slätterängar är mer dominerande.

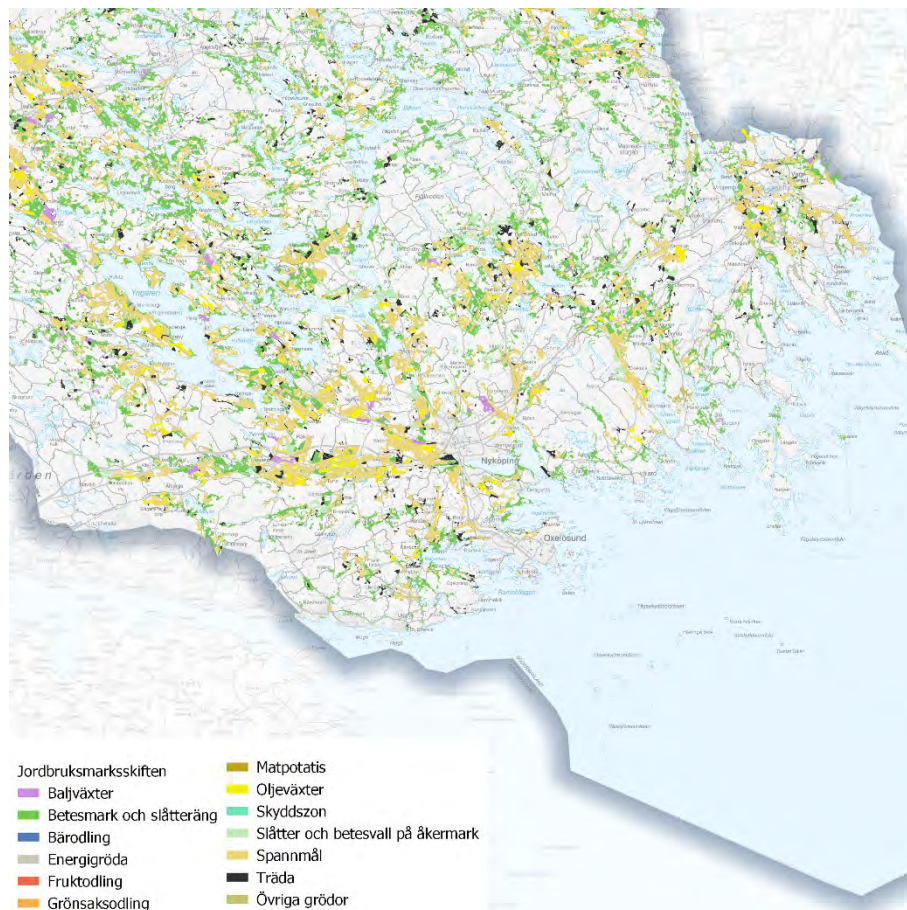
Figur 9: Karta över ansökningar om stöd för 2023 – norra delen.
Källa Jordbruksverket

I den västra delen är det en variation av grödor där det finns kluster med spannmål och oljeväxter.

Figur 10: Karta över ansökningar om stöd för 2023 – västra delen.
Källa Jordbruksverket

Även i de södra delarna finns kluster med spannmål och oljeväxter.

Figur 11: Karta över ansökningar om stöd för 2023 – södra delen.
Källa Jordbruksverket

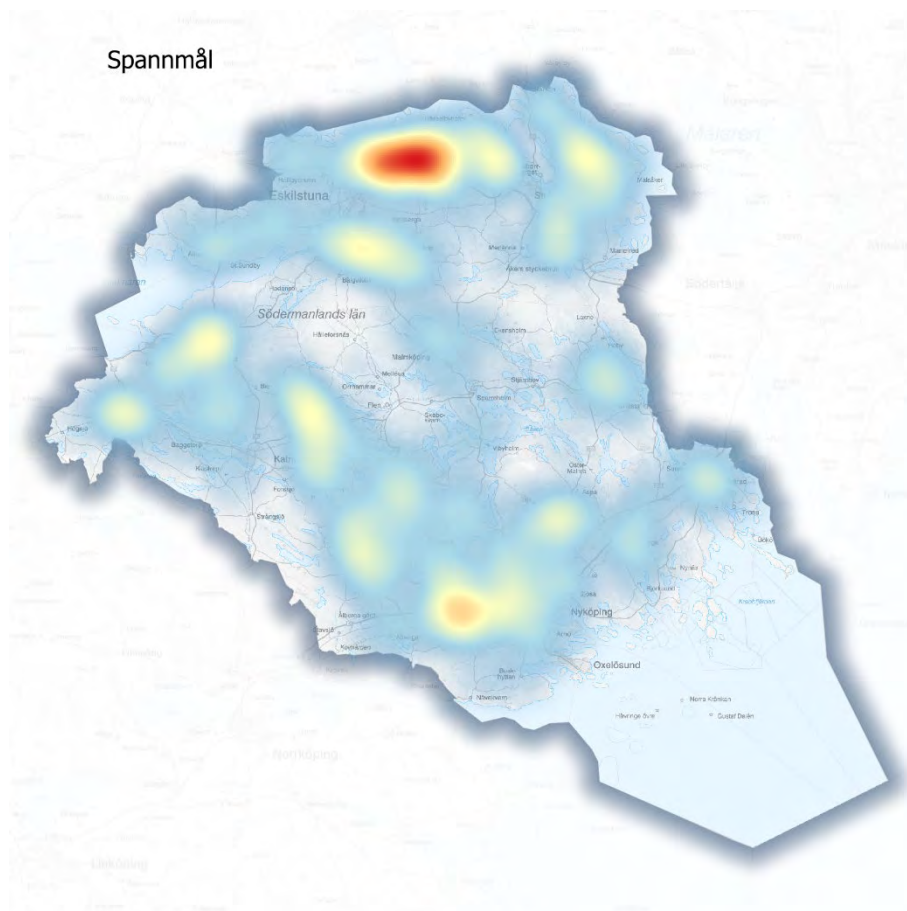
Det finns få skiften med bär och fruktodling. Dessa lyfts fram i kartan nedan.

Figur 12: Karta över ansökningar om stöd för 2023 för frukt- och bärodling.

Spannmål

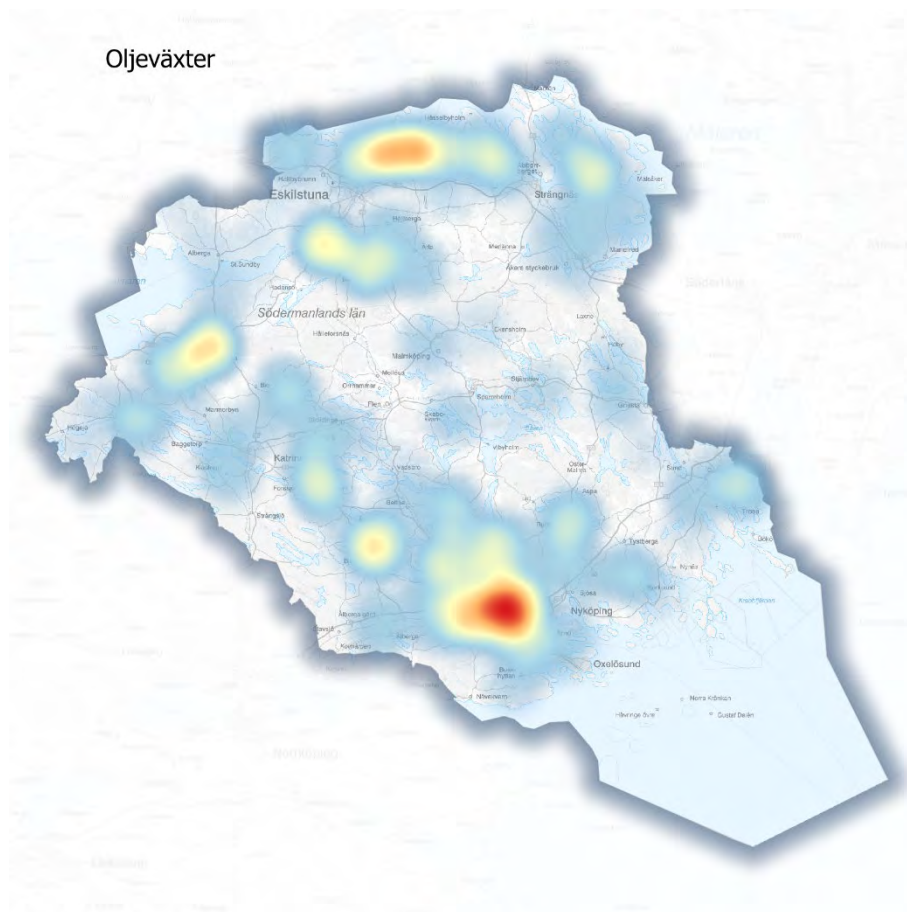
Spannmål odlas i hela länet. Koncentrationen av odlingen av spannmål är högst mellan Eskilstuna och Strängnäs. Ett ytterligare område är Björkvik som är beläget väster om Nyköping. Totalt odlades det 2023 cirka 55 400 hektar spannmål, vilket motsvarar cirka 41 procent av den odlade arealen.

Figur 13: Värmekarta över spannmål baserat på ansökningar om stöd för 2023.
Källa Jordbruksverket

Oljeväxter

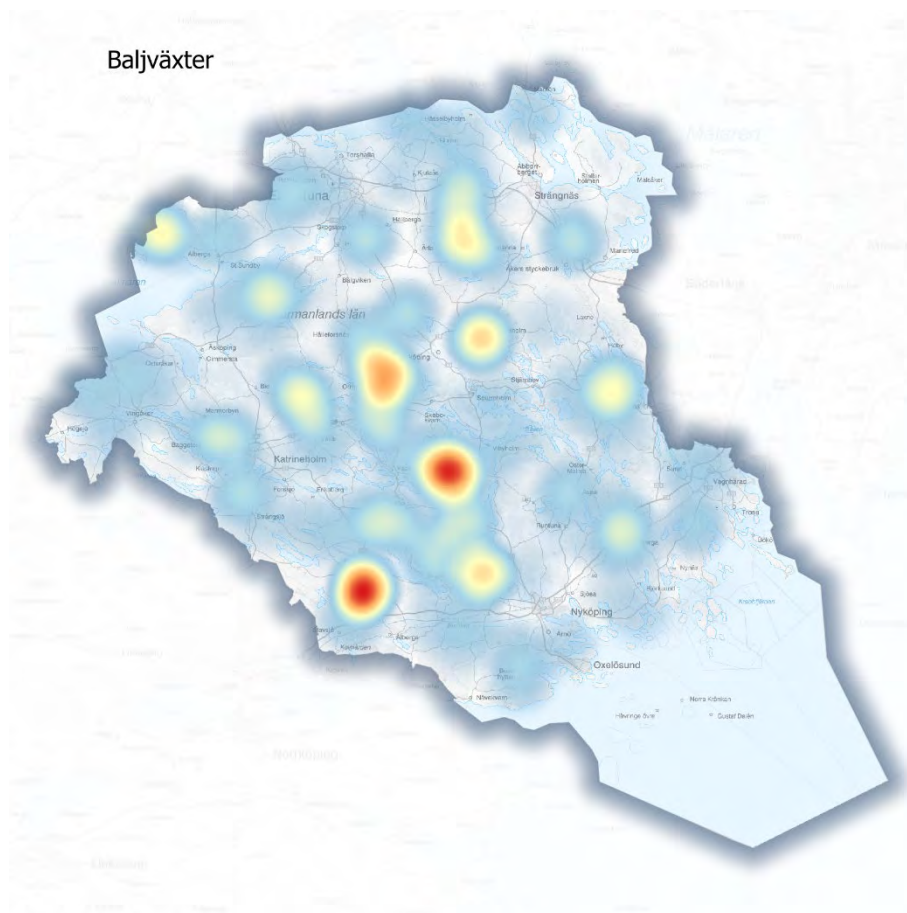
Oljeväxter följer relativt väl odlingen för spannmål men här är odlingen som störst kring Björkvik. Totalt odlades det 2023 cirka 5 500 hektar oljeväxter, vilket motsvarar cirka 4 procent av den odlade arealen.

Figur 14: Värmekarta över oljeväxter baserat på ansökningar om stöd för 2023.
Källa Jordbruksverket

Baljväxter

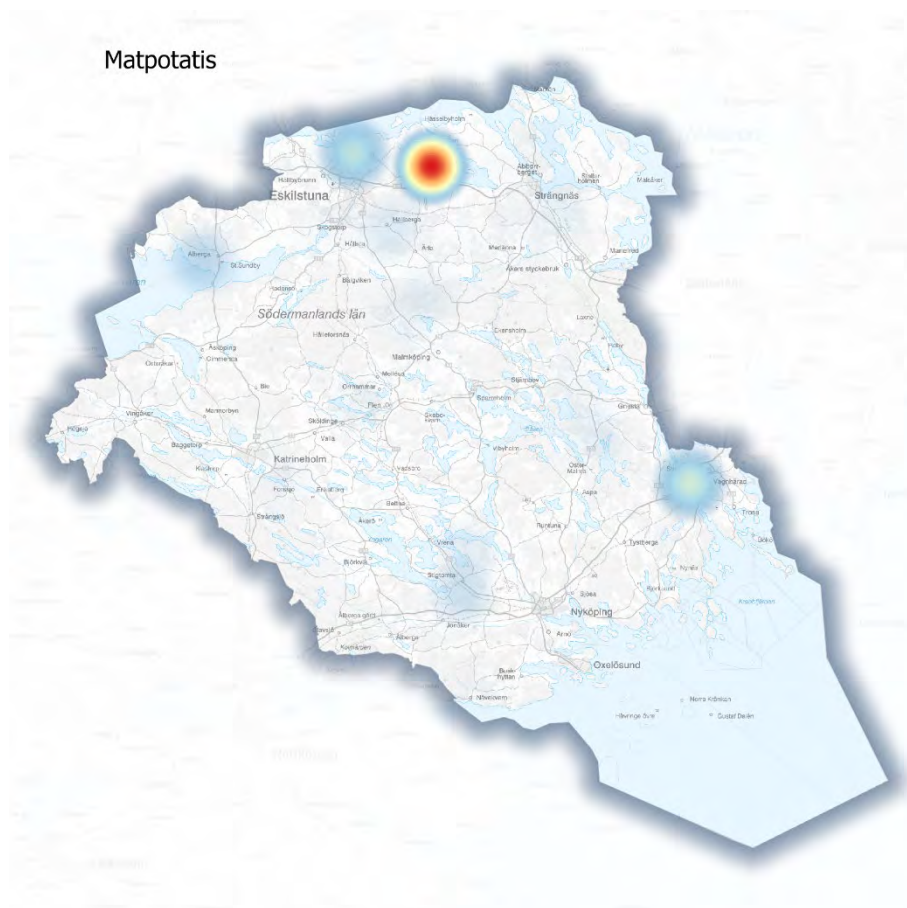
För baljväxter finns flera områden där baljväxter odlas. Det är framför allt två områden koncentrationen är högre än i andra delar av länet. Det ena ligger norr om Bettna och det andra norr om Stavsjö/Ålberga. Totalt odlades det 2023 cirka 2 300 hektar baljväxter, vilket motsvarar knappt 2 procent av den odlade arealen.

Figur 15: Värmekarta över baljväxter baserat på ansökningar om stöd för 2023.
Källa Jordbruksverket

Matpotatis

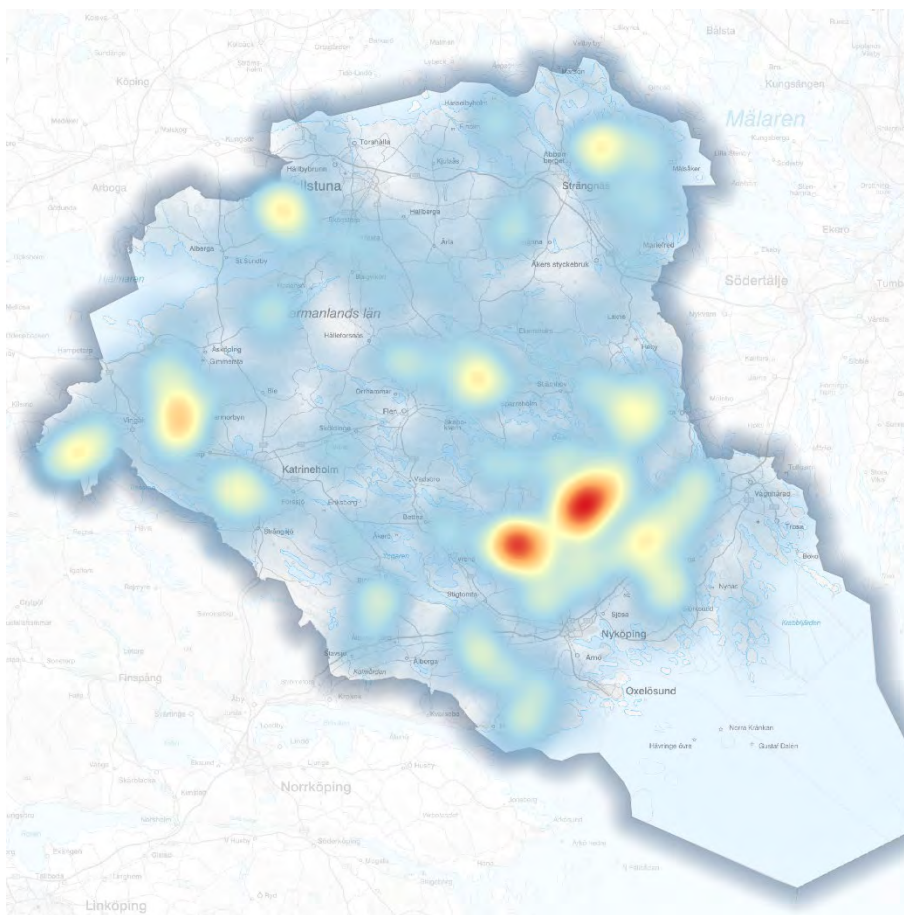
Odlingen av matpotatis är liten. Totalt odlades det 2023 cirka 34 hektar matpotatis. Det område där det odlas mest matpotatis ligger beläget nära Kjulaås mellan Eskilstuna och Strängnäs. Det finns också några få andra områden där matpotatis odlas i länet.

Figur 16: Värmekarta över matpotatis baserat på ansökningar om stöd för 2023.
Källa Jordbruksverket

Slätter- och betesvall på åker

Det finns mest vallodling i de västra delarna och i de södra delarna av länet. Totalt odlades det 2023 cirka 9 200 hektar slätter och betesvall på åker motsvarande knappt 7 procent av den odlade arealen.

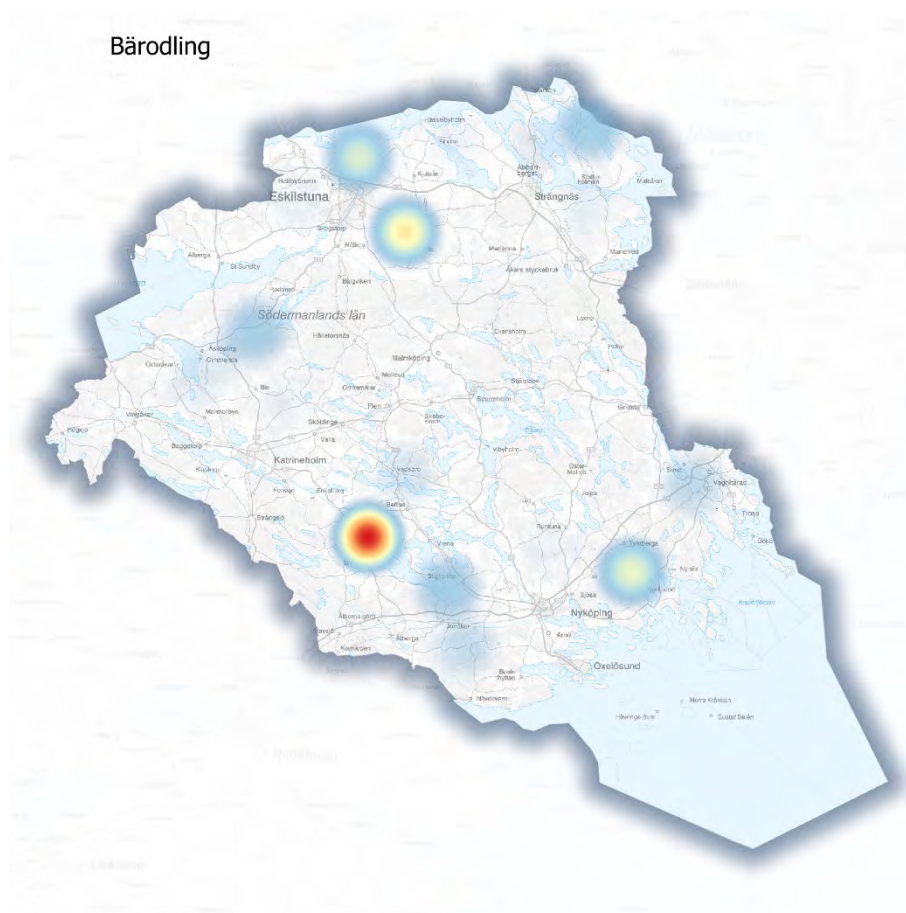

Figur 17: Värmekarta över vallodling baserat på ansökningar om stöd för 2023.
Källa Jordbruksverket

32

Bärodling

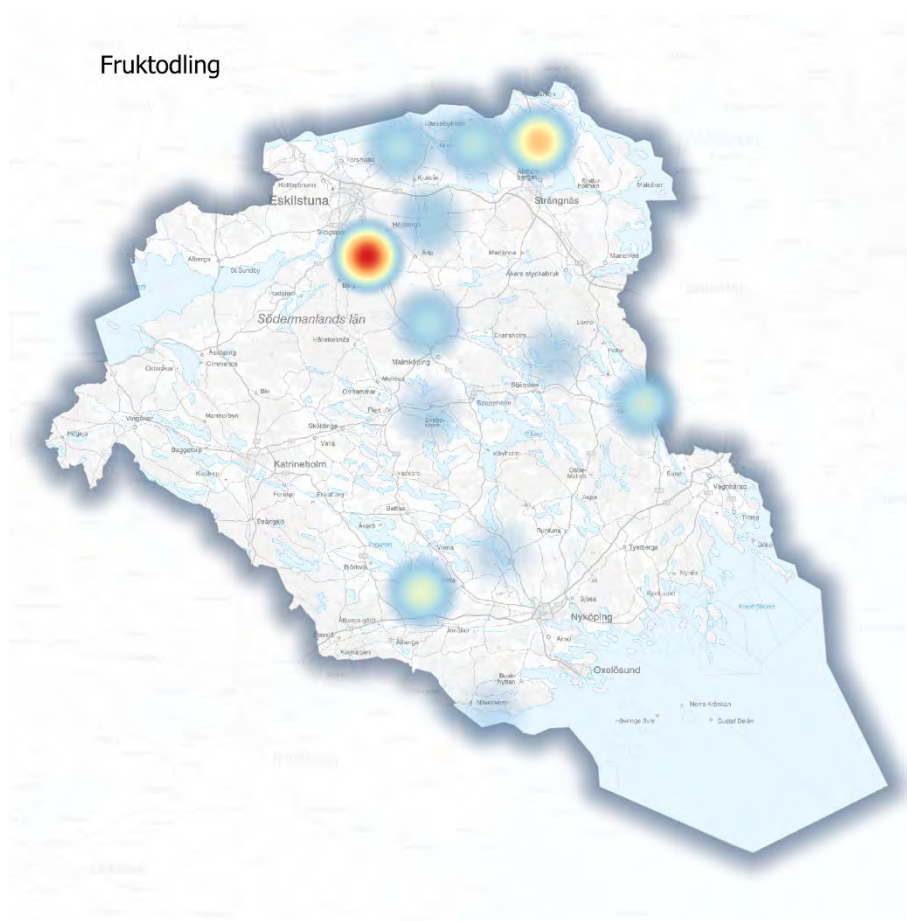
Odlingen av bär är relativt begränsad och bedrivs endast på några få områden. Bärodling är som störst i området kring Björkvik. Totalt odlades det 2023 cirka 34 hektar med bärodling. Notera att kartan nedan är baserad på statistik från ansökan om stöd. För att söka om stöd måste ansökan minst omfatta 4 hektar. Detta innebär att det kan medföra att så kallade microproducenter inte ingår i statistiken kartan nedan.

Figur 19: Värmekarta över bärodling baserat på ansökningar om stöd för 2023.
Källa Jordbruksverket

Fruktodling

Odling av frukt görs på några få områden och framför allt i de norra delarna av länet. Mest odlas det kring Ärla som är beläget sydost om Eskilstuna. Totalt odlades det 2023 cirka 9 hektar med fruktodling. Notera att kartan nedan är baserad på statistik från ansökan om stöd. För att söka om stöd måste ansökan minst omfatta 4 hektar. Detta innebär att kan medföra att så kallade microproducenter inte ingår i statistiken i kartan nedan. Länsstyrelser har noterat att frukt- och vinodlingar har ökat de senaste åren.

Figur 20: Värmekarta över fruktodling baserat på ansökningar om stöd för 2023.
Källa Jordbruksverket

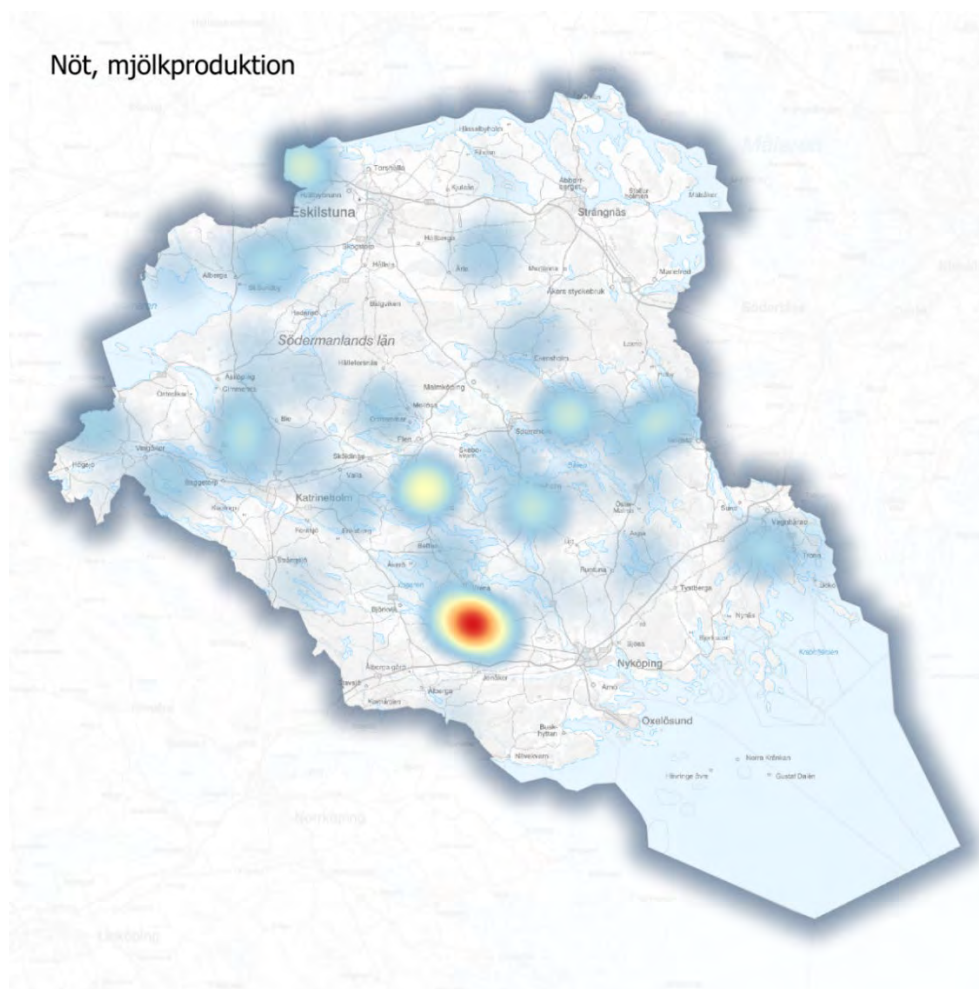
För djur är statistiken baserad på data från Statistiska Centralbyrån (SCB) och Primör från Länsstyrelsen i Södermanlands län samt uppgifter om produktionsplatser från Jordbruksverket. Uppgifterna om antalet företag som håller djur skiljer sig åt och innehåller olika uppgifter och kategoriseringar. Som exempel kan nämnas att det finns 769 produktionsplatser med får, varav 404 faktiskt hade får 2023 medan det finns 68 företag som håller får och get enligt SCB.

Tabell 2: Antal företag för hållande av djur. Källa Jordbruksverket

Kategori	Antal företag
Mjök	50
Nöt	278
Ägg	78
Slaktkyckling	5
Gris	104
Får	404
Summa	919

Mjölproduktion

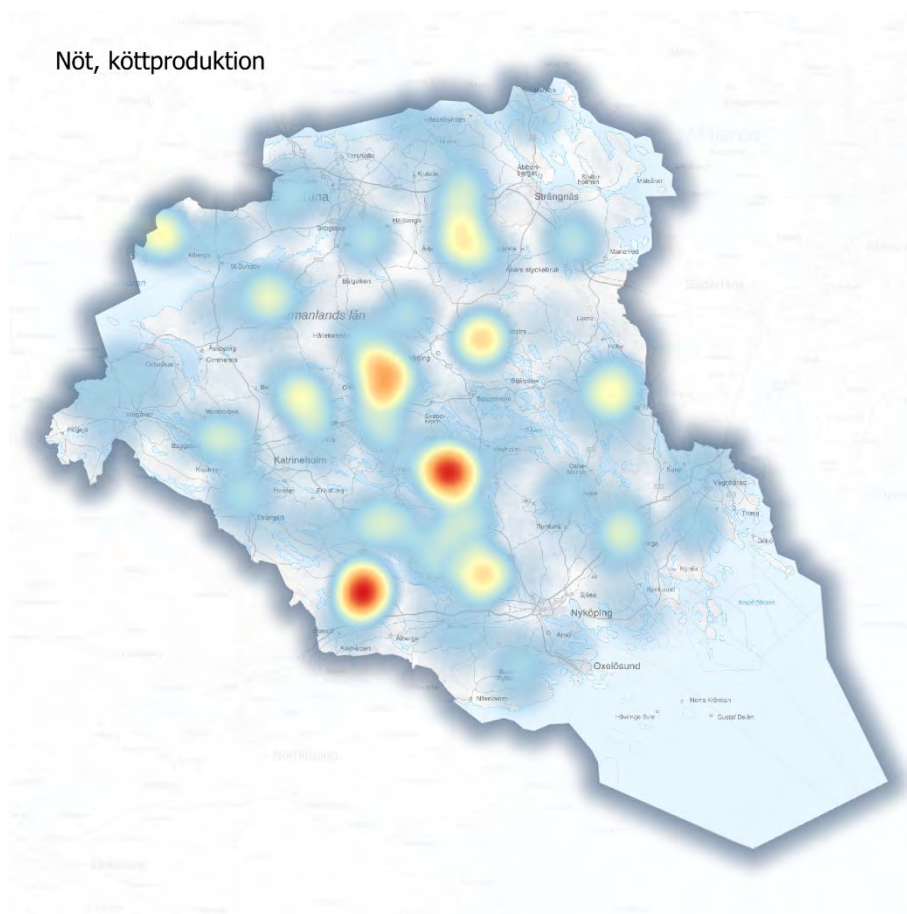
Det finns cirka 50 mjölkproducenter i länet. Mellan Björkvik och Jönåker finns det flest mjölkkor. Här finns en korrelation till odlingen av vallgrödor, betesmarker och slätterängar.

Figur 21: Värmekarta över mjölkproduktion. Källa Statiska Centralbyrån och Länsstyrelsen i Södermanlands län

Köttproduktion (Nöt)

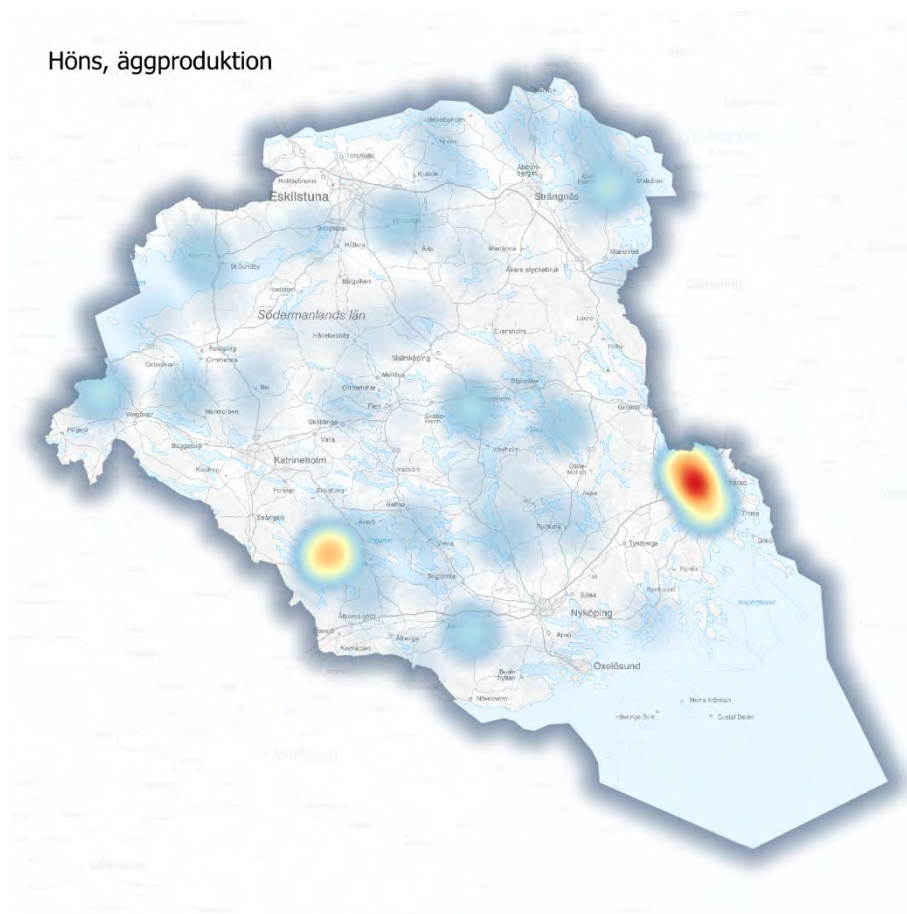
Det finns drygt 380 köttproducenter i Södermanlands län. Dessa är spridda över hela länet, De områden som visas i rött indikerar större besättningar.

Figur 22: Värmekarta över mjölkproduktion. Källa Statiska Centralbyrån och Länsstyrelsen i Södermanlands län

Ägg

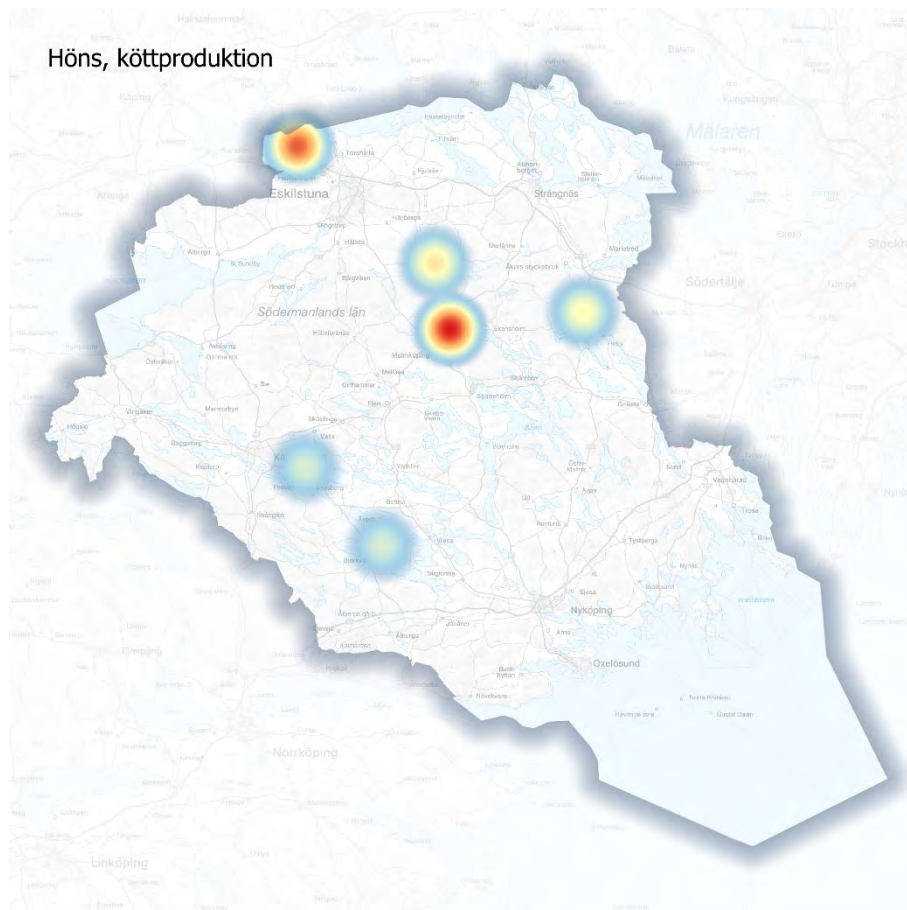
Det finns en större producent av ägg och sedan tre som har över 100 hönor för äggproduktion. Totalt finns det cirka 80 producenter som håller höns för produktion av ägg.

Figur 23: Värmekarta över äggproduktion. Källa Statiska Centralbyrån och Länsstyrelsen i Södermanlands län

Slaktkyckling

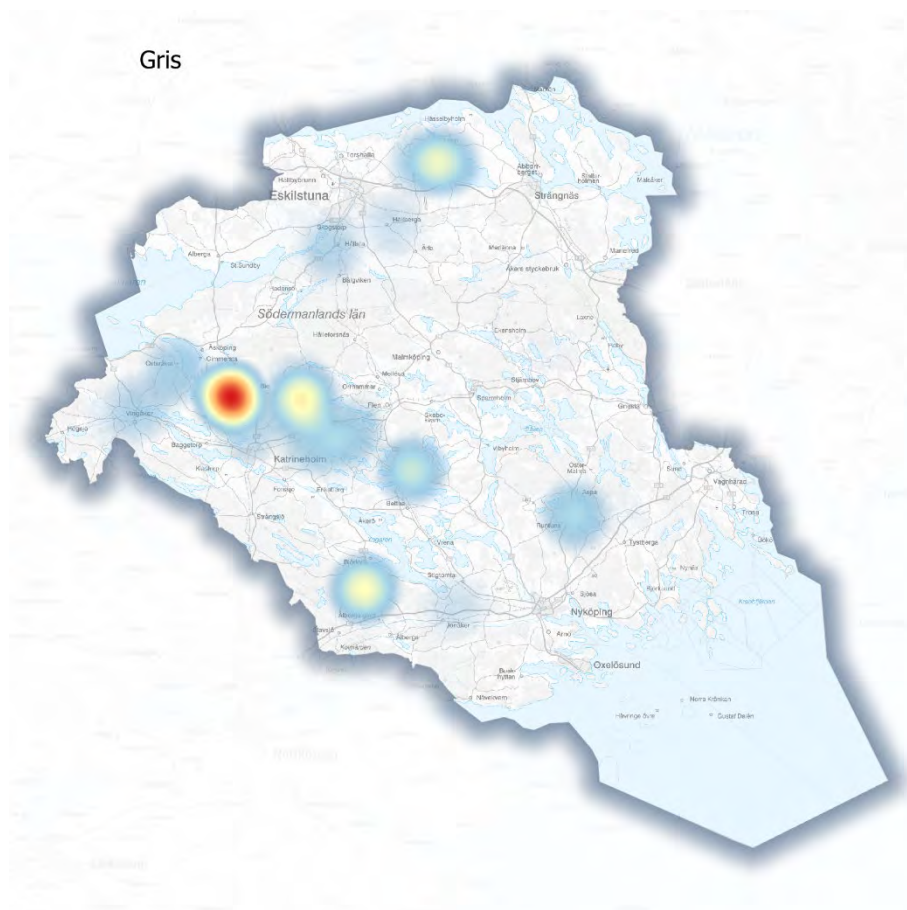
Produktionen av slaktkyckling är centrerad till de mellersta delarna av länet och består av ett antal större producenter.

Figur 24: Värmekarta över slaktkyckling. Källa Statiska Centralbyrån och Länsstyrelsen i Södermanlands län

Grisproduktion

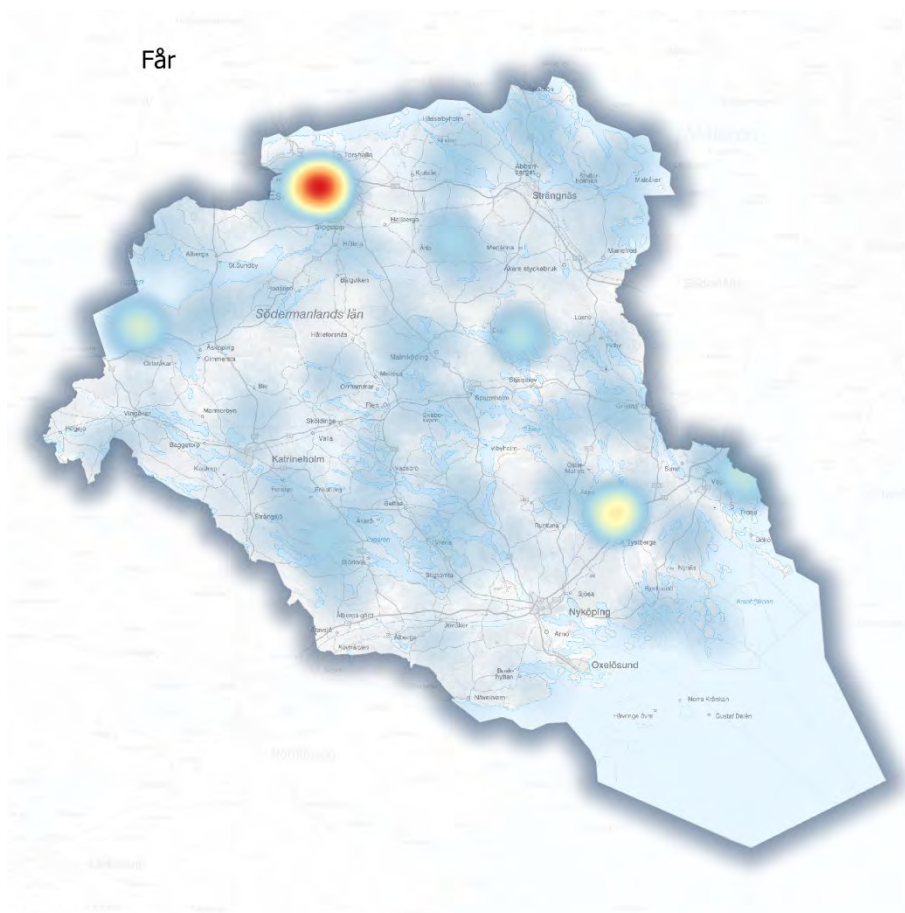
Det finns ett 20-tal producenter som producerar över 500 slaktgrisar per år. Totalt finns det drygt 100 företag som håller grisar men många är mycket små. I statistiken ingår företag som håller grisar med undantag från grisar som hålls för hobbyändamål.

Figur 25: Värmekarta över grisproduktion. Källa Statiska Centralbyrån och Länsstyrelsen i Södermanlands län

Fårproduktion

Det finns cirka 140 producenter som håller över 20 får. Totalt finns det drygt 400 företag som håller får.

Figur 26: Värmekarta över fårproduktion. Källa Statiska Centralbyrån och Länsstyrelsen i Södermanlands län

Fiskerinäringen

Det finns två företag som arbetar med fiskodling. Det finns ett företag som har fiskodling i sötvatten och ett i saltvatten. Det finns vidare 29 företag som arbetar med sötvattensfiske och nio företag med trålfiske i saltvatten.

I Södermanlands län bedrivs fiske i Hjälmaren, Mälaren samt längs med Östersjökusten. I Enstaberga utanför Nyköping bedrivs landbaserad odling av Stör.

Figur 27: Illustration över fiskerinäringen i Södermanlands län.

Förädlingsanläggningar

Produktion och förädling av livsmedel har historiskt sett skett inom hushållet eller gården. I samband med industrialiseringen förändrades detta och livsmedelsförädling blev industriella verksamheter. Den i industrialiseringens spår medföljande urbaniseringen innebar att fler människor i städerna måste försörjas. Ny teknik och striktare regler kring livsmedelshantering drev på utvecklingen mot allt större produktionsenheter. Under 2000-talet har vissa konsumentgrupper visat ett stort intresse för närproducerad mat vilket inneburit att antalet förädlingsanläggningar blivit fler. De flesta nytillskott är små verksamheter av hantverkskaraktär. Nedan redogörs för de senaste 100 årens strukturomvandlingar i Sverige för några grenar inom livsmedelsförädling. När det gäller specifikt Södermanlands län finns det få källor att tillgå, varför beskrivningen är generell för Sverige.

Historia

Nedan beskrivs vilka historiska strukturrationaliseringar och förändringar som industrierna inom förädlingsanläggningar för livsmedel har genomgått de senaste 100 åren.

Mejerier

I början av 1930-talet fanns det cirka 1 600 mejerier i Sverige. Drygt hälften var privatägda och övriga andelsägda. De privata mejerierna kan delas in i gårdsmejerier och uppköpsmejerier. Som namnen antyder så tog gårdsmejerier hand om mjölken som producerades på gården medan uppköpsmejerier köpte in all mjölk som förädlades. Det fanns även gårdsmejerier som köpte mjölk från andra gårdar, så kallade gårds-uppköpsmejerier.

Andelsmejerier bildades av lantbrukare inom ett mindre område för att gemensamt organisera förädlingen av mjölken.

De flesta mejerierna var på denna tid små och betjänade gårdar och butiker i lokalsamhället.

Under 1930-talet startar en stor förändring inom mejerinäringen som var driven av regulatoriska krav samt ny teknik. De nya kraven gällde framförallt mjölkens hantering och mejerilokalernas utformning. Ny teknik för att värma, kyla och förvara mjölk samt att lastbilar ersatte hästar som transportmedel innebar att mjölk och mejeriprodukter kunde färdas längre sträckor.

Till en början var det de små privata mejerierna som försvann via

uppköp/nedläggning. Antalet mejerier halverades fram till krigsslutet 1945. Därefter skedde rationaliseringen främst bland andelsmejerier. I slutet av 1950-talet fanns 420 mejerier men 10 år senare var den siffran mer än halverad. Vid millennieskiftet fanns drygt 50 mejerier i Sverige.

Under de sista årtiondena av 1900-talet börjar det växa fram ett betydande antal gårdsmejerier som svar på konsumenters önskan om småskalighet och närproducerade livsmedel. Många av dessa mejerier är specialiserade på osttillverkning.

Det bör nämnas att det fortfarande är några företag som är dominerande inom industrin, 2010 stod 7 kooperativa mejeriföretag för 99 procent av Sveriges framställning av mejeriprodukter.

Slakterier

Slakterier utgör det första steget i den produktionskedja som omfattar slakt, styckning samt tillverkning av charkuterivaror, konserver och köttbaserad färdiglagad mat. Två eller flera av produktionsleden kan förekomma inom en och samma anläggning men också bedrivs var för sig.

Slakterinäringen hade under 1930-talet en hantverksmässig karaktär med många små slakterier. I företagsräkningen 1931 uppskattades antalet slaktare och slakterier till cirka 2 100. Många var deltidsslaktare och bedrev annan verksamhet. Ungefär hälften av slakterierna hade ingen eller endast en anställd. I början på 1950-talet hade näringen genomgått en dramatisk förändring. Det fanns i stort sett inga slakterier kvar med färre än 5 anställda. Antalet företag var nu drygt 265.

I likhet med mejeribranschen så innebar skärpta hygienkrav att många småslakterier upphörde med sin verksamhet. Det blev också svårare för mindre aktörer att köpa upp slaktdjur då producenter anslöt sig till andelsorganisationer med leveranstvång.

I början av 2010-talet svarade endast tre företag för drygt 70 procent av slakten av nötdjur och närmare 80 procent av svinslakten. De ägdes till övervägande del av danska och finska producentkooperativ. Vid sidan av de stora företagen etablerades mindre företag med en särskild profil. Småskaliga slakterier, främst gårdsslakterier, ökade i antal och tog en allt större marknadsandel.

Kvarnar

Kvarnnäringen har under århundradena bedrivits efter några olika huvudprinciper. I den äldsta utnyttjade kvarnägaren eller -ägarna sin kvarn som husbehovskvarn. Den användes alltså för gården eller gårdarnas behov. Senare började kvarnägarna erbjuda tjänster till utomstående mot avgift. Den kunde erläggas kontant men vanligtvis in

natura "tull", vilket är ursprunget till begreppet tullkvarn. Efter andra världskriget kallades landsbygdens småkvarnar i stället för bygdekvarnar eftersom tull ansågs gammalmodigt.

Mot slutet av 1800-talet började Sverige importera spannmål som komplement till landets egen produktion av brödsäd. Detta för att tillgodose efterfrågan hos den snabbt ökande befolkningen. Malningen av den importerade spannmålen koncentrerades till större, nyuppförda kvarnar i syd- och mellansvenska hamnstäder. Råvaran köptes in av kvarnägarna och såldes under egna varumärken. Befolkningsökningen ledde till att antalet kvarnar ökade. Vid sekelskiftet 1900 uppskattas att det fanns cirka 6 000 kvarnar, varav de flesta var tullkvarnar.

Likt andra branscher inom livsmedelsförädling kännetecknas 1900-talet av rationaliseringar och sammanslagningar. Antalet kvarnar med en årlig förmalning på minst 50 ton är 19. Av dem svarar drygt 10 för merparten av den totala produktionen.

Nuvarande förädlingsanläggningar i Södermanland

Nedan beskrivs de förädlingsanläggningar för livsmedel som identifierats inom Södermanlands län. Det är förädling av livsmedel för humankonsumtion som har beaktats i denna kartläggning.

Företagen och anläggningarna har främst identifierats genom utdrag från SCB:s databas, men även utifrån vad som framkommit från intervjuer med lantbrukare samt från medarbetare på Länsstyrelsen i Södermanland och deras etablerade kännedom om livsmedelsindustrin i Södermanland, och de angränsande länen.

Mejerier

Jürss Mejeri

I Hälleforsnäs i mellersta Södermanland ligger Jürss mejeri. Ystandet av osten som produceras och säljs sker i liten och hantverksmässig skala. Råvaran i form av ekologisk mjölk kommer från närliggande gårdar i kommunen.

Cirka 200 000 liter komjölk producerar 18 till 20 ton ost årligen och målsättningen med verksamheten är att vara ett småskaligt företag.

Annas kök

På Ösvreta Gård utanför Nyköping bedrivs förädling och gårdsbutik vid sidan av det traditionella ekologiska familj jordbruket med mjölk och får. Verksamheten bedrivs genom ett traditionellt ekologiskt och KRAV-certifierat familj jordbruk med egna mjölk och som bas i företaget.

Företaget har endast några få anställda och råvarorna som förädlas produceras på den egna gården.

Ullberga Gård

Ullberga ligger en mil nordväst om Nyköping vid sjön Långhalsen. På gården finns ett mindre gårdsmejeri som tillverkar ost av hömjölk.

Slakterier

Slakteriet i Valla (Kronfågel AB)

Scandi Standards äger varumärket Kronfågel och deras anläggning i Valla utanför Katrineholm slaktar uppemot 200 000 kycklingar per dag och har cirka 825 anställda. Detta är således en mycket storskalig livsmedelsförädlingsanläggning i Södermanlands län.

Rinkeby slakteri

Rinkeby slakteri är ett kontrollslakteri i Jönåker utanför Nyköping som utför slakt, styckning och klassning. På slakteriet slaktar man nöt, slaktsvin, lamm, vilt och häst.

Vilt i Vrena AB

Företaget Vilt i Vrena AB köper in vilt från jägare i närområdet, besiktar, styckar och säljer vidare till konsumenter, butiker och restauranger i Södermanland. Verksamheten är att betrakta som mycket småskalig.

Båltsnäs Gård AB

Vid slakteriet tar Båltsnäs gård emot vilt och lamm från trakten och styckar detta och säljer vidare i deras gårdsbutik. Under hösten slaktas det lamm för återtag till gårdar runt om i Sörmland. Verksamheten är att betrakta som mycket småskalig.

Öster Malma

Det vilda köttet kommer från området kring Öster Malma och allt kött tas om hand i deras eget slakteri. Verksamheten är att betrakta som mycket småskalig.

Valla Vilt AB

Valla Vilt AB är specialiserat på hantering och försäljning av viltkött och är beläget i Valla strax utanför Katrineholm. Verksamheten är även här att betrakta som mycket småskalig.

Kvarnar och övriga förädlingsanläggningar för spannmål

Nedan finns en beskrivning och kartläggning över de kvarnar för mjöltillverkning som finns inom länet samt de övriga anläggningar som tar emot spannmål för vidare förädling för humankonsumtion.

Strängnäs Valskvarn (Lantmännen Cerealia AB)

Strängnäs valskvarn som sedan 2014 ägs och drivs av Lantmännen Cerealia AB kan producera drygt 100 000 ton mjöl per år. Sedan 2014 har produktionskapaciteten tredubblats.

Warbro kvarn

Warbro kvarn är belägen på Linds gård i Sköldinge utanför Flen. Företaget startade som ett familjeföretag 2002.

Warbro kvarn tillverkar stenmalet mjöl. Råvaran, delvis i form av ekologiskt kulturspannmål förses från ett 30-tal lokala producenter.

Stigtomta kvarn

Stigtomta kvarn har ett brett sortiment av egentillverkade produkter direkt från deras kvarn belägen i Stigtomta utanför Nyköping.

Silanoläggningar

Nedan beskrivs de silanoläggningar för spannmål som är lokaliserade inom Södermanlands län.

BM Agri – Silanoläggningen i Valla

I Valla mellan Katrineholm och Flen finns Valla-silon. I silanoläggningen i Valla tar BM Agri emot höstveten och raps samt malkorn.

Fiskehanteringsanläggningar

TFG Anderzons Fisk AB

I Trosa finns TFG Anderzons Fisk AB. Företaget är ett familjeföretag som startades 1939. Företaget säljer allt från färsk fisk till fryst och rökt fisk till skaldjur och delikatesser. Ur ett livsmedelsförädlings-perspektiv är verksamheten mycket småskalig och det är enbart en mycket liten del av verksamheten som kan betraktas som förädlande.

Övriga förädlingsanläggningar

Blaxsta vingård

År 2000 startades verksamheten på gården vid sjön Långhalsen utanför Nyköping och den består av restaurang, hotell och vingård. Odlingen består av 4 hektar druvodling.

Selaöns vingård

Selaöns Vingård är en liten vingård belägen i Södermanland mellan Mariefred och Strängnäs. Vingården etablerades 2019 och består idag av ett vineri och en vingård.

Mälsåker vingård

Mälsåkers vingård ligger strax utanför Stallarholmen norr om Mariefred. Här odlas druvor i anslutning till vineriet.

Stavtorps Honung & Musteri

Utanför Malmköping finns det småskaliga familjeföretaget Stavtorps Honung och Musteri.

Pomologik

Pomologik från Åkers Styckebruk tillverkar hantverkscider i mindre skala.

Smakgården

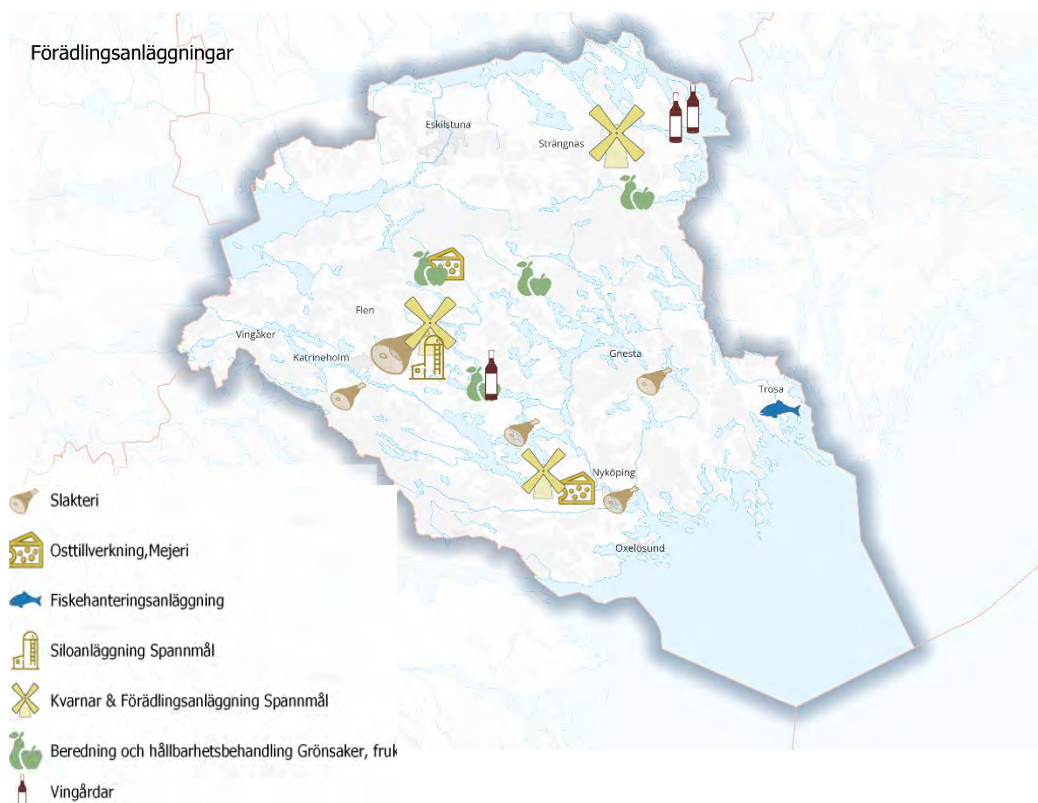
Företaget Smakgården tillverkar äppelmust, cider och sprit. Verksamheten bedrivs i Hälleforsnäs utanför Flen.

Agrofiness AB

Agrofiness AB är verksam inom annan beredning och hållbarhetsbehandling av frukt, bär och grönsaker och hade totalt 2 anställda 2023.

Kartöversikt förädlingsanläggningar Södermanland

Nedan visas förädlingsanläggningarnas geografiska placering i Södermanlands län. Storleken på symbolerna ger en indikation av hur omfattande respektive anläggnings verksamhet bedöms vara.

Figur 28: Livsmedels-förädlingsanläggningars geografiska placering i Södermanland

Förädlingsanläggningar i angränsande län

De län som angränsar till Södermanlands län är Örebro län, Östergötlands län, Stockholms län, Västmanlands län och Uppsala län. För att få en uppfattning kring behoven för nya förädlingsanläggningar i Södermanlands län är det viktigt att få en uppfattning av den geografiska närheten till förädlingsanläggningar för livsmedel i de angränsande länen.

Företagen och anläggningarna har även för de angränsande länen främst identifierats genom utdrag från SCB:s databas, men även utifrån vad som framkommit från intervjuer med lantbrukare samt från medarbetare på Länsstyrelsen i Södermanland och deras etablerade kännedom om livsmedelsindustrin i Södermanland och angränsande län.

Mejerier

I tabellen finns en översikt över aktiva mejerier i de angränsande länen. De riktigt storskaliga mejerierna listade nedan är Arla Foods anläggningar i Linköping respektive Järfälla/Kallhäll.

Vid Arlas mejeri i Järfälla/Kallhäll arbetar ca 550 anställda och mjölken till de olika produkterna hämtas inom en radie på 25 mil från mejeriet, huvudsakligen från Mälardalen. Varje år vägs cirka 235 miljoner kilo mjölk in vid anläggningen.

Arlas mejeri i Linköping är enligt Arlas egen hemsida Sveriges största specialmejeri. För närvarande arbetar 290 anställda på mejeriet och årligen vägs cirka 220 miljoner kilo mjölk in per år.

Tabell 3: Mejerier i angränsande län

Mejeri	Verksamhet	Län	Ort
Glada Bonden Mejeri AB	Osttillverkning	Östergötlands län	Boxholm
Linköpings Mejeri - Arla Foods AB	Mejeri	Östergötlands län	Linköping
Brostorps Hemlagade	Osttillverkning	Östergötlands län	Ydre
Najas Mejeri AB	Osttillverkning	Östergötlands län	Norrköping
Peri Mejeri AB	Osttillverkning	Östergötlands län	Finspång
Väddö Gårdsmejeri AB	Osttillverkning	Stockholms län	Väddö
Löfsta Gårdsmejeri	Osttillverkning	Stockholms län	Vallentuna
Stockholmsmejeriet - Arla Foods AB	Mejeri	Stockholms län	Järfälla/Kallhäll
Järna Mejeri AB	Osttillverkning	Stockholms län	Järna
Ostmakeriet På Rindö AB	Osttillverkning	Stockholms län	Värmdö

Slakterier

I tabellen nedan finns slakterier i de angränsande länen sammanställd.

Det mest storskaliga slakteriet i de angränsande länen går att finna vid Scans anläggning i Linköping. Där bedrivs nöt- och fårslakt samt styckning och charkuteri. I anslutning till produktionsanläggningen finns även Scans nationella distributionslager (NDC).

Närke Kött i Örebro AB och Närkes Slakteri i Gällersta är två slakterier som ingår i samma koncern; Kött och Charkgruppen i Närke AB.

Närke Kött i Örebro AB hämtar djur från cirka 500 små och medelstora lantbrukare runt om i Mellansverige. De har även som utgångspunkt att inte hämta djur från gårdar som ligger mer än 20 mil bort från slakteriet.

Närkes Slakteri AB i Gällersta profilerar sig som ett lite mindre slakteri.

Tabell 4: Slakterier i angränsande län

Slakteri	Verksamhet	Län	Ort
Närkes Slakteri	Nöt, fläsk, lamm	Örebro län	Gällersta
Närke Kött i Örebro AB	Nöt, fläsk, lamm	Örebro län	Kumla
Scan	Nöt, fläsk, lamm	Östergötlands län	Linköping
Lövsta Kött AB	Nöt, fläsk, lamm	Uppsala län	Uppsala
Bjursunds Slakteri AB	Nöt, fläsk, lamm	Östergötlands län	Valdemarsvik
Pp Slakt AB	Nöt, fläsk, lamm	Uppsala län	Tierp
Bergslagsdelikatesser i Lindesberg	Vilt	Västmanland	Lindesberg
Hagby Gårds Fågel AB	Fjäderfä	Västmanlands län	Västerås
Roslagens Slakt & Chark AB	Nöt, fläsk, lamm	Stockholms län	Skebobruk
Devilda AB	Vilt	Stockholms län	Ytterjärna

Kvarnar och övriga förädlingsanläggningar för spannmål

I tabellen nedan presenteras de anläggningar för förädling av råvara från de areella näringarna som finns i angränsande länen.

Tabell 5: Kvarnar & Förädlingsanläggning Spannmål i angränsande län

Kvarnar & Förädlingsanläggning Spannmål	Län	Ort
Svenska Foder	Östergötlands län	Västerlösa
Saltå Kvarn	Stockholms län	Järna
Lantmännen Cerealia	Stockholms län	Järna
Råberga Ekoprodukter AB	Örebro län	Örebro
Hälla Kvarn	Västmanlands län	Västerås
Lantmännen Biorefineries Kimstad	Östergötlands län	Kimstad
Lantmännen Biorefineries Norrköping	Östergötlands län	Norrköping
Lantmännen Cerealia AB	Östergötlands län	Linköping

Silolanläggningar

Tabell 6: Silolanläggning Spannmål i angränsande län

Silolanläggning Spannmål	Län	Ort
Lantmännens Silolanläggning - Södertälje	Stockholms län	Södertälje
Lantmännens Silolanläggning - Köping	Västmanlands län	Köping
Lantmännens Silolanläggning - Västerås	Västmanlands län	Västerås
Lantmännen Silolanläggning Kumla	Örebro län	Kumla
Lantmännen Silo - Skänninge	Östergötlands län	Skänninge
Bm Agri - Hasselbäck	Västmanlands län	Skultuna

Fiskehanteringsanläggningar

I tabellen nedan presenteras de anläggningar för förädling av fisk som finns i de angränsande länen.

Tabell 7: Fiskehanteringsanläggning i angränsande län

Fiskehanteringsanläggning	Län	Ort
Kvalitetsfisk AB	Stockholms län	Haninge
Aktiebolaget Roslagsfisk	Stockholms län	Grisslehamn
Fishlovers Lidingö AB	Stockholms län	Lidingö
Fiskhallen Sorunda Aktiebolag	Stockholms län	Stockholm
Seasam Produktion AB	Stockholms län	Johanneshov
Ab C Food	Stockholms län	Skogås
Bexanders Rökeri Aktiebolag	Stockholms län	Nacka
Higgs Fisk AB	Stockholms län	Stockholm
Stora Risten Fisk AB	Uppsala län	Östhammar
Ställbergs Rökeri	Örebro län	Ljusnarsberg
Marcus - Kräftan Aktiebolag	Östergötlands län	Mjölby
Finnö Fisk & Gårdsbryggeri AB	Östergötlands län	Valdemarsvik

Övriga förädlingsanläggningar

Det har inte gjorts någon fullständig och lika omfattande kartläggning över de mindre förädlingsanläggningar som vingårdar, musterier, hållbarhetsbehandling av grönsaker etc. i de angränsande länen som gjordes för Södermanlands län.

I tabellen nedan sammanställs de anläggningar som vi bedömde hade potentiella leveransflöden från Södermanland och som gick att finna i SCB:s statistik.

Tabell 8: Beredning och hållbarhetsbehandling grönsaker, frukt, bär i angränsande län

Beredning och hållbarhetsbehandling grönsaker, frukt, bär	Län	Ort
Kinda gurka	Östergötlands län	Rimforsa
Brinks gurkor & lantbruks aktiebolag	Östergötlands län	Kimstad
Tistelvind AB	Östergötlands län	Boxholm

Kartöversikt förädlingsanläggningar angränsande län

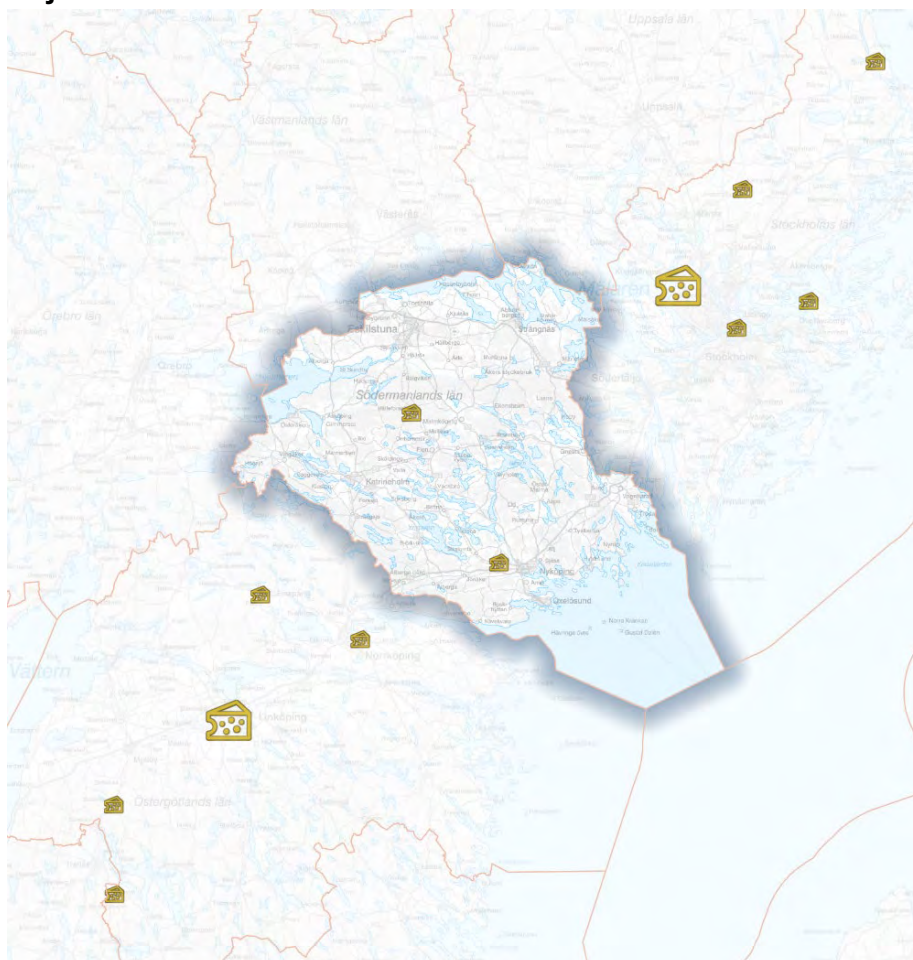
Nedan visas förädlingsanläggningarnas geografiska placering i angränsande län. Storleken på symbolerna indikerar hur omfattande respektive anläggningsverksamhet bedöms vara.

Samtliga typer av förädlingsanläggningar

Figur 29: Livsmedels-förädlingsanläggningars geografiska placering i Södermanland samt i angränsande län

Mejerier

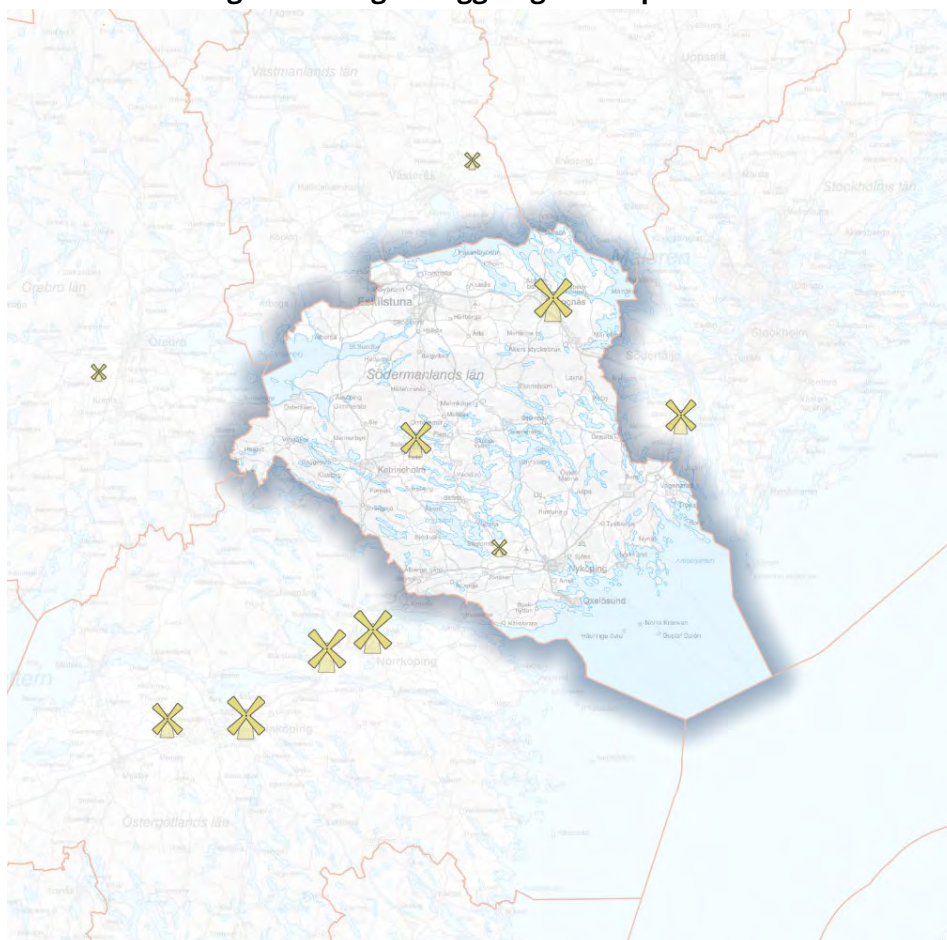
Figur 30: Livsmedelsförädlingsanläggningars geografiska placering i Södermanland samt i angränsande län gällande mjölk

Slakterier

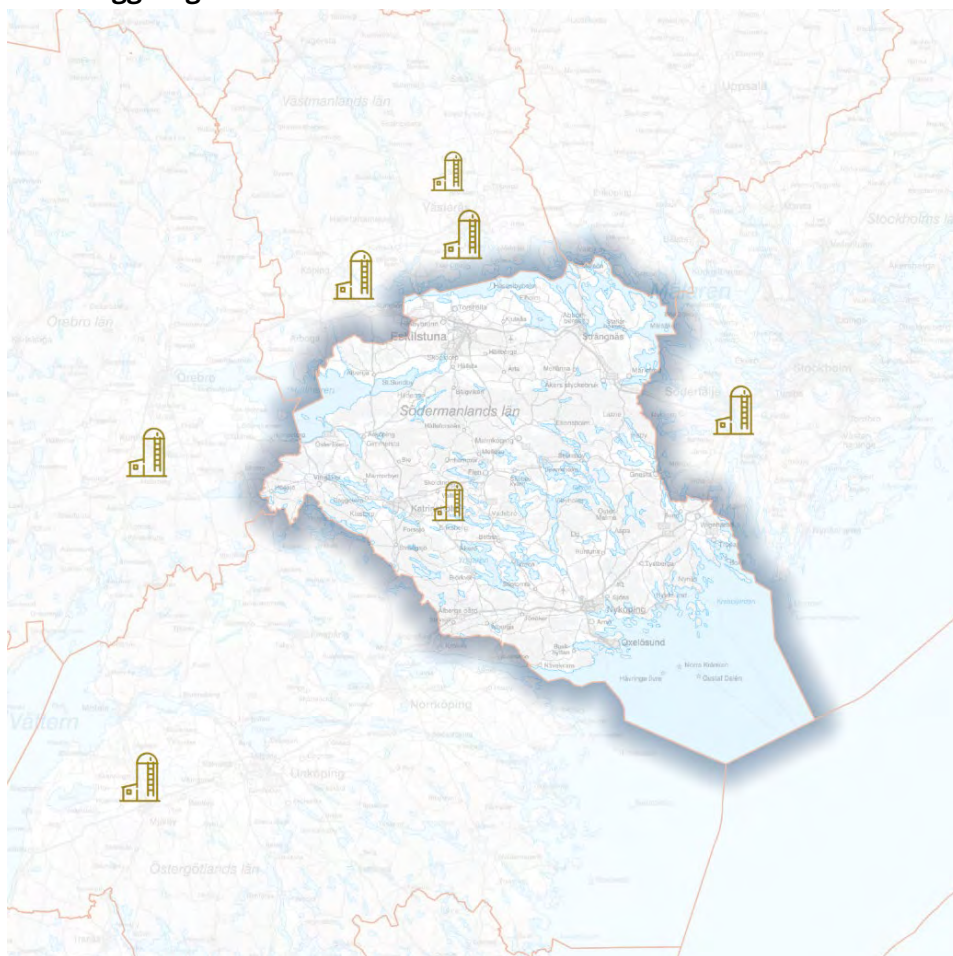
Figur 31: Livsmedelsförädlingsanläggningars geografiska placering i Södermanland samt i angränsande län gällande slakterier

Kvarnar och övriga förädlingsanläggningar för spannmål

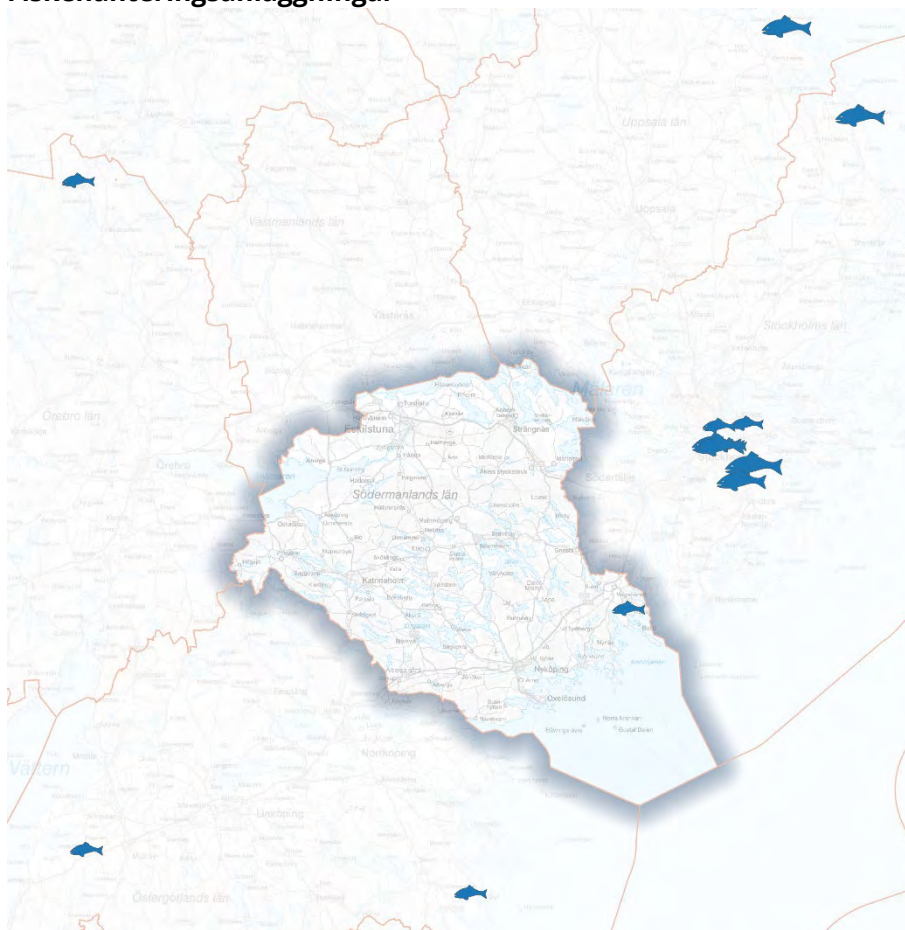
Figur 32: Livsmedelsförädlingsanläggningars geografiska placering i Södermanland samt i angränsande län gällande kvarnar och övriga förädlingsanläggningar för spannmål

Siloanläggningar

Figur 33: Livsmedelsförädlingsanläggningars geografiska placering i Södermanland samt i angränsande län gällande siloanläggningar

Fiskehanteringsanläggningar

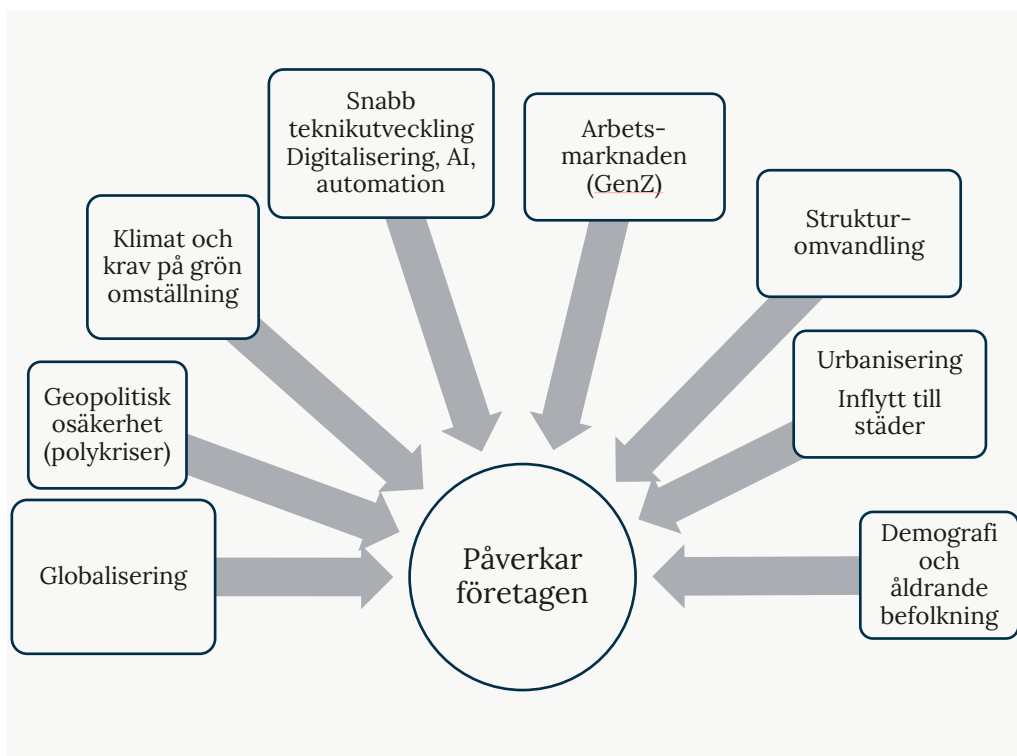

Figur 34: Livsmedelsförädlingsanläggningars geografiska placering i Södermanland samt i angränsande län gällande fiskerihanteringsanläggningar

Omvärldsanalys

I omvärldsanalysen har flera typer av källor använts. En skrivbordsstudie har utförts i syfte att kartlägga faktorer som kan vara relevanta för Södermanlands län. Skrivbordsstudien har framför allt använts för att beskriva megatrender och omvärldsfaktorer. Vidare har en enkät skickats ut till jordbrukare i Södermanlands län under september och oktober månad 2024. Kompletterande intervjuer har också genomförts under november 2024.

Megatrender är övergripande globala trender som påverkar oss på både på kort och lång sikt. Vi har en begränsad möjlighet att påverka dessa trender. Nedan följer en beskrivning av några av de rådande megatrenderna. Dessa påverkar samhället och näringslivet på olika sätt. Både primärproducenter och förädlingsindustri påverkas av dessa megatrender. De megatrender vi ser är bland annat strukturomvandling, klimatförändringar och den gröna omställningen, teknikutveckling med digitalisering i spetsen och en globalisering som präglats av olika kriser som ökad geopolitisk osäkerhet.

Figur 35: Illustration över megatrender som påverkar företag. Källa Sweco

Globalisering

Globalisering och frihandel har haft en betydande inverkan på Sveriges ekonomi och samhälle sedan landet gick med i Europeiska unionen (EU) 1995. När Sverige blev medlem i EU öppnades dörrarna för ett än större handelsutbyte och ekonomisk samverkan. Sveriges medlemskap i EU innebar också att landet kunde delta i den inre marknaden, där varor, tjänster, kapital och personer kan röra sig fritt över gränserna. Denna frihandel har relativt sett bidragit till lägre priser och ett större utbud för svenska konsumenter.⁷ Samtidigt har den svenska produktionens andel av den svenska konsumtionen av mejeriprodukter, nöt- och griskött minskat. Det finns således också utmaningar kopplade till globalisering och frihandel. Det finns risker med den ökade konkurrensen som kan leda till nedläggningar av företag och därmed förlorande av arbetstillfällen.

Geopolitisk osäkerhet (polykriser)

Geopolitiska osäkerhet med geopolitiska spänningar har lett till ökad protektionism, där också beredskapsfrågor åter har fått större genomslag i politiken.⁸ Detta genom att den svenska regeringen verkar för att stärka beredskapen inom olika områden. Det gäller allt från stärkt elberedskap, drivmedelsförsörjning och inte minst livsmedelsberedskap.⁹

Sårbarheten i globala leveranskedjor har också blivit en alltmer central fråga för företag. Nedstängningarna i samband med covid-19-pandemin och sanktionerna mot Ryssland efter invasionen av Ukraina har ytterligare lyft fram behovet av att skapa mer pålitliga och oberoende leveranskedjor.

En av de allra viktigaste megatrenderna är klimatförändringarna. World Economic Forum pekar ut klimatförändringar som den största globala risken på tio års sikt, och pekar däribland på riskerna för extremväder.¹⁰

Även förädlingsindustrin påverkas av klimatförändringarna. Extremväder med både torka och nederbörd påverkar

⁷ Vad betyder EU för vårt jordbruk och vår mat?, 2014

⁸ WTO – Annual Report, 2024

⁹ Livsmedelsberedskap för en ny tid, 2024

¹⁰ World Economic Forum – Global Risk Report, 2023

primärproduktionen och därmed även förädlingsindustrin. Som exempel kan nämnas 2018 som var ett torrt år vilket ledde till köer till slakterier när primärproducenter tvingades att slakta ut delar av sina besättningar i förtid. Det innebar också lägre skördar och i vissa fall kvalitetsbrister på olika grödor. På längre sikt kan klimatförändringar leda till kraftigt förändrade förutsättningar för jordbruket. År 2050 beräknas cirka 40 procent av EU:s jordbruksimport vara i riskzonen för torka. Den så kallade agrara zonen flyttar också norrut utifrån bedömningen att norra Europas medeltemperatur ökar.¹¹ Det skapar nya förutsättningar för nya grödor men också risk för att nya skadedjur etablerar sig i Sverige.

Klimat och krav på grön omställning

Den gröna omställningen kommer att påverka förädlingsindustrin. 55 procentpaketet (Fit for 55) är en omfattande strategi som lanserades av Europeiska kommissionen i juli 2021 som en del av EU:s Green Deal. Målet är att minska EU:s växthusgasutsläpp med minst 55 procent till 2030 jämfört med 1990 års nivåer.¹²

Fit for 55 är ett ambitiöst paket av lagförslag som introducerades av Europeiska kommissionen som en del av EU:s strategi för att minska koldioxidutsläpp och uppnå klimatneutralitet senast 2050. Det handlar bland annat om omställning inom transporter, att öka energieffektiviteten i byggnader och stärka klimatåtgärder inom jordbruket och skogsbruket för att öka kolsänkor och minska utsläpp.

Snabb teknikutveckling, digitalisering, AI och automation

Teknikutveckling och digitalisering är ytterligare en megatrend som har mycket stor påverkan på samhället. Påverkan på näringslivet är stor inte minst när det gäller möjligheter till olika digitala lösningar, effektivisering i produktionen, analys av data, förbättrade produkter och tjänster, nya möjligheter inom marknadsföring och försäljning eller helt nya produkter och tjänster.¹³ Teknikutvecklingen påverkar också kunders beteende och kan påverka företagens relation till

¹¹ World Economic Forum – Global Risk Report, 2023

¹² EU:s klimatpaket Fit for 55 är en milstolpe i klimatarbetet

¹³ Arbetsförmedlingens Omvärldsrappport, 2023

kund där ökad e-handel och ökade krav från kunderna kring användarvänliga digitala lösningar och plattformar. Artificiell intelligens (AI) kan nyttjas inom många olika områden. Några exempel är:

- **Processoptimering**
AI kan analysera stora datamängder för att optimera processer.
- **Kvalitetskontroll.**
Genom att använda bildigenkänning och maskininlärning kan AI övervaka produktens kvalitet i realtid, identifiera defekter och säkerställa att produkten uppfyller kraven på kvalitet.
- **Underhåll.**
AI kan förutsäga när maskiner behöver underhåll genom att analysera driftsdata. Detta kan minska tider för stillestånd och öka maskiners livslängd.
- **Energieffektivisering.**
AI kan användas för att övervaka och styra energiförbrukningen i produktionsprocesser, vilket kan bidra till att minska kostnader och miljöpåverkan.

Arbetsmarknaden

Generation Z är födda mellan 1995 och 2012 och gör nu sitt intåg på arbetsmarknaden.¹⁴ För Generation Z är flexibilitet, bra balans mellan arbete och fritid och att ha ett meningsfullt arbete viktigare än hög lön eller att bli chef. Exempelvis är det inte självklart att jobba nio till fem i en fast anställning. Hållbarhet och miljöfrågor är också mycket viktigt för Gen Z och det gäller såväl att Gen Z gärna konsumerar hållbart men också väljer arbetsgivare som har hållbarhet högt på agendan. Detta kommer att vara viktigt för arbetsgivare som vill attrahera Generation Z.¹⁵

Frågan om hållbarhet kan innebära att det kan vara lättare att attrahera arbetskraft till förädlingsindustrin.

¹⁴ Generation Z formar om arbetsmarknadens spelregler | Adecco

¹⁵ Hållbarhet en dealbreaker för de yngre generationerna - Swedish Scaleups

Strukturomvandling

Strukturomvandlingen av jordbruket fortsätter där man koncentrerar produktionen till allt större gårdar. ¹⁶Även enkätundersökningen i Södermanlands län som genomfördes i oktober och november 2024 visar att de allra största gårdarna planerar att utöka sin varsamhet inom fem till tio år. Den ekologiska produktionen har haft en relativt kraftig tillväxt men har under och efter pandemin minskat, beroende på en nedgång i efterfrågan.

Urbanisering

Urbanisering är en megatrend som funnits länge. Mönstret i många utvecklingsländer är att människor flyttar från landsbygd till stad och från mindre städer till större. Detta är särskilt tydligt i Asien och Afrika.¹⁷ En utveckling inom megatrenden urbanisering är att antalet megastäder med mer än 10 miljoner invånare är på uppåtgående och i synnerhet i utvecklingsländer.

Urbaniseringen i Sverige är inte riktigt lika tydlig. Sverige har genomgått en lång period av urbanisering där såväl befolknings- som sysselsättnings-tillväxten har varit koncentrerad till storstadsregionerna.¹⁸

Inflyttningen till storstadsregionerna började dock mattas av något i slutet av 2010-talet och sedermera ledde pandemin till något ändrade boendepreferenser med en viss avmattning som följd. Även om storstadsområden kanske har tappat något i attraktionskraft, är den demografiska utvecklingen fortsatt mest fördelaktig i tätbefolkade områden.

¹⁶ Jordbruksstatistisk sammanställning, 2024

¹⁷ UNFPA Urbanization, 2025

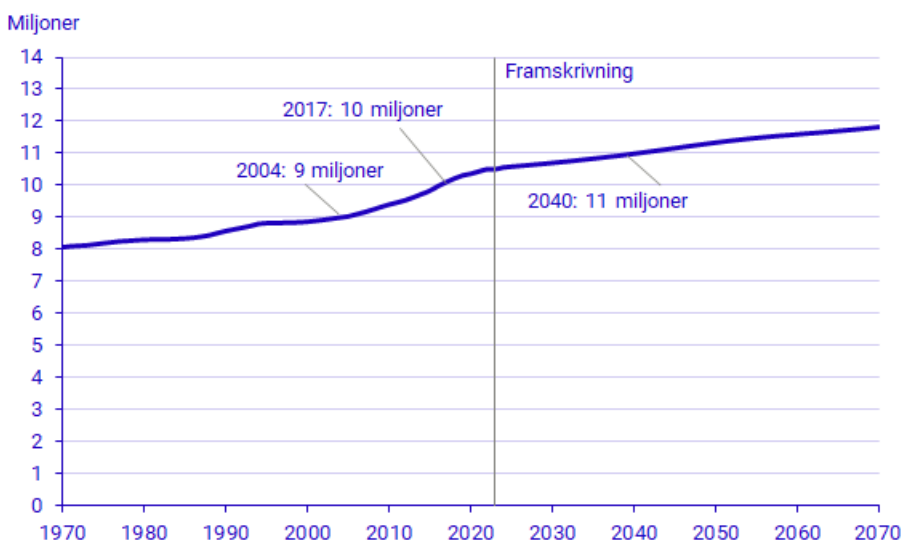
¹⁸ SCB - Flyttningar mellan län, varifrån och varthän, 2023

Befolkningsutveckling

Idag överstiger världens befolkning 8,2 miljarder. Enligt den senaste rapporten om världens befolkning från UNFPA, World Population Prospects 2024: Summary of Results, förväntas världens befolkning nå en topp i mitten av 2080-talet. Befolkningen förväntas växa till cirka 10,3 miljarder människor i mitten av 2080-talet och sedan sjunka till 10,2 miljarder människor i slutet århundradet.¹⁹

Många länder i Europa liksom stormakter som Ryssland och Kina får en allt äldre befolkning. Sverige har en liknande demografisk utveckling, men den är inte fullt så dramatisk som i vissa andra europeiska länder. Befolkningstillväxten varierar kraftigt mellan kommuner och regioner i Sverige. I en majoritet av kommunerna, främst i lands- och glesbygd, minskar andelen invånare i yrkesverksam ålder samtidigt som andelen över 80 år ökar snabbt.

Sverige hade i september 2024 knappt 10,6 miljoner invånare. 2004 passerade Sverige 9 miljoner invånare och under 2017 blev vi 10 miljoner invånare. 2040 visar framskrivningen att Sverige har 11 miljoner invånare och 2070 knappt 12 miljoner invånare.²⁰

Figur 36: Folkmängd 1970–2023 samt framskrivning 2024–2070,
Källa Statistiska Centralbyrån 2023

År 2020 hade Södermanlands län 299 400 invånare. År 2040 beräknas länet totalt sett öka med 7,4 procent till 321 700 invånare enligt SCB:s befolkningsprognos. Av länets nio kommuner beräknas folkmängden öka

¹⁹ UNFPA, World Population Prospects: Summary of Results, 2024

²⁰ SCB – Folkmängd efter kön och födelseland 1970–2023 samt framskrivning 2024–2070, 2024

i alla kommuner, utom i Flen och i Vingåkers kommuner. Där beräknas befolkningen minska med 7 respektive 4 procent. Den största ökningen i antal väntas i Eskilstuna kommun som år 2040 beräknas vara drygt 7 000 fler personer än idag. Den största procentuella ökningen bedöms ske i Trosa kommun som beräknas öka med 23 procent till år 2040. Se tabell 9 nedan.

Tabell 9: Prognos Befolkningsutveckling i Södermanlands län 2023

Län	Kommun	2020				2040			
		Ålder			Antal personer	Ålder			Antal personer
		0-24 Procent	25-64 Procent	65+ Procent		0-24 Procent	25-64 Procent	65+ Procent	
Södermanlands län	Eskilstuna	30	50	20	107 000	29	48	23	114 400
	Flen	28	44	28	16 400	25	42	33	15 300
	Gnesta	28	48	24	11 400	26	45	28	12 700
	Katrineholm	30	47	23	34 800	29	46	26	36 900
	Nyköping	28	48	24	57 100	27	46	27	61 300
	Oxelösund	26	46	28	12 000	25	45	30	12 500
	Strängnäs	29	49	23	37 300	27	46	27	42 200
	Trosa	28	48	24	14 300	26	44	29	17 600
	Vingåker	28	46	26	9 100	27	43	30	8 800
Södermanlands län	Summa	29	48	23	299 400	28	46	26	321 700

Med en ökande befolkning ökar efterfrågan på livsmedel. Det är inte bara antalet människor som spelar roll, utan även förändrade kostvanor och livsstilar. I många utvecklingsländer ökar medelklassen, vilket leder till en större efterfrågan för kött och mejeriprodukter.

Med utgångspunkt från en ökande befolkning kan man därför hävda att både ur ett globalt, regionalt och lokalt perspektiv finns ett behov av en ökad produktion av livsmedel och därmed även olika typer av förädlingsindustrier.

Exploatering av jordbruksmark

Jordbruksverket har sedan 2006 årsvis tagit fram data på hur mycket jordbruksmark som exploateras i varje kommun.^{21 22 23}Data är samlat i tre rapporter och ger tillsammans en bild över utvecklingen i en kommun de senaste 15 åren. I Södermanlands län har cirka 322 hektar exploaterats under de senaste 15 åren. Drygt 85 procent motsvarande 282 hektar av jordbruksmarken som har exploaterats är åkermark.

Tabell 10: Exploatering av jordbruksmark 2006 till 2020

Län	Kommun	Exploaterad åkermark				Exploaterad betesmark				Totalt Summa
		2006-2010 (hektar)	2011-2015 (hektar)	2016-2020 (hektar)	Summa (hektar)	2006-2010 (hektar)	2011-2015 (hektar)	2016-2020 (hektar)	Summa (hektar)	
Södermanlands län	Eskilstuna	22	11	32	65	0	1	2	3	68
	Flen	10	11	2	23	1	1	3	5	28
	Gnesta	8	8	6	22	2	1	2	5	27
	Katrineholm	2	4	10	16	2	1	4	7	23
	Nyköping	15	27	15	57	5	1	3	10	67
	Oxelösund	0	0	-	0	0	1	0	1	1
	Strängnäs	18	26	20	63	1	1	1	3	66
	Trosa	2	7	24	33	0	1	1	2	35
	Vingåker	1	0	2	3	0	1	1	3	6
	Summa	77	95	110	282	12	10	17	39	322

Exploateringen av jordbruksmark påverkar antalet hektar som odlas och således mängden råvara som kan produceras och därmed kan levereras till förädlingsindustrin.

²¹ Exploatering av jordbruksmark 2006-2010, 2013

²² Exploatering av jordbruksmark 2010-2016, 2019

²³ Exploatering av jordbruksmark 2016-2020, 2023

Beredskapsfrågor

Till följd av pandemin och den försämrade geopolitiska situationen har frågan om resiliens, blivit en alltmer viktig fråga. En följd är ett ökande intresse från såväl offentliga som kommersiella aktörer att skapa en bättre resiliens och en höjd beredskap för framtida oväntade händelser.²⁴

Detta märks till exempel genom att den svenska regeringen verkar för att stärka beredskapen inom olika områden, det gäller allt från stärkt elberedskap, drivmedelsförsörjning och inte minst livsmedelsberedskap.^{25 26}

Det ökade fokuset på beredskapsfrågor kan lyftas fram som en möjlighet för förädlingsindustrin. Detta särskilt då den statliga utredningen "Livsmedelsberedskap för en ny tid" som har ett fokus på kommunernas roll som sätter mer fokus på de närproducerade varorna framöver.

²⁴ Trafikverket - Trender i transportsystemet. Trafikverkets omvärldsanalys 2022

²⁵ Satsningar för att stärka Sveriges livsmedelsproduktion och konkurrenskraft – Budgetsatsningar för att bemöta energikrisen på kort och lång sikt, 2023

²⁶ Regeringen satsar på att stärka den svenska livsmedelssektorn, 2023

Enkätundersökning

I samband med studien skickades en enkät ut till primärproducenter i länet baserad på databasen Primör som hålls av Länsstyrelsen i Södermanlands län. Enkäten skickades ut i början av oktober 2024 och slutfördes under november 2024. Syftet med enkäten var att få ett utökat kunskapsunderlag för hur primärproducenternas råvaror geografiskt transporterades till livsmedelsförädlingsanläggningar både inom och utanför länets gränser. Likaså efterfrågades en uppskattning kring hur stor andel av den producerade volymen som levererades till olika platser runtom i landet.

Vidare efterfrågades även utökad kunskap kring hur producenterna såg på framtiden, om de hade för avsikt att minska, öka eller ha en oförändrad produktionsvolym samt om de planerade ett generationsskifte inom de närmsta åren.

Ytterligare kunskapsunderlag som enkäten avsåg att få svar på var hur primärproducenterna såg på behovet av fler lokala förädlingsanläggningar inom länet och i så fall i vilken del av länet som de ansåg behovet vara som störst, samt vilken typ av förädlingsanläggning de ansåg nödvändig. Vilka behov de som företagare såg på deras verksamhet ur beredskapssynpunkt efterfrågades också utifrån enkätfrågorna.

Totalt skickades enkäten ut till 733 primärproducenter där svar erhöles från 220 av dessa. Enkäten kompletterades med sju djupintervjuer med de största markägarna inom länet som inte svarade på enkäten som skickades ut via e-post eller brev.

Utifrån att dataunderlaget inte är fullständigt, så är det viktigt att beakta att efterföljande siffror, grafer och åsikter från respondenterna inte ska betraktas som en absolut motsvarighet till samtliga primärproducenters samlade åsikter och uppfattningar. Svarsunderlaget anses trots detta vara tillräckligt omfattande för att ge en god och indikativ uppfattning kring hur primärproducenter i länet förhåller sig till de olika frågeställningar som enkäten avsett att besvara.

Övergripande enkätresultat

I detta avsnitt presenteras resultaten av den enkät som gjordes inom ramen för rapporten under hösten 2024 och som skickades ut till primärproducenterna.

Huvudsaklig produktionsinriktning

Fördelningen av vilken huvudsaklig produktionsinriktning som respondenterna uppgett kan ses i diagrammet nedan för länet som helhet. Som syns i diagrammet så har cirka 27 procent av de respondenter som valt att uppge information om vilken deras primära produktionsinriktning är, uppgett att deras huvudsakliga produktionsinriktning är att producera spannmål för livsmedelsändamål.

Sedan följde nötkreatur och hållande av får och get där cirka 19 procent respektive cirka 17 procent uppgav att de hade detta som deras huvudsakliga produktionsinriktning. 7,5 procent uppgav att de hade mjölkproduktion, nöt som huvudsaklig produktionsinriktning.

Således så svarade ~70 procent av respondenterna att de hade något av produktionsgrenarna 'Spannmål för livsmedelsändamål', 'Nötkreatur', 'Hållande av får och get' samt 'Mjölkproduktion, nöt' som huvudsaklig produktionsinriktning.

Figur 37: Fördelning av huvudsaklig produktionsinriktning för respondenterna,
Källa: Enkätundersökning

Det ska understrykas att för vissa av produktionsinriktningarna har relativt få respondenter besvarat enkäten och sammanställningen ska snarare ses som en bakgrund och utökad förståelse för enkätunderlaget som siffrorna bygger på, snarare än att korrekt representera hur den faktiska fördelningen av primära produktionsinriktningar ser ut i länet.

Primärproducenternas framtida utveckling

Av enkätens 227 respondenter svarade 211 av dessa på frågan hur de ser på företagets utveckling de kommande 5 respektive 10 åren. 68 företag (drygt 32 procent) menar att de avser att öka produktionen de närmaste 5 åren. 93 företag (cirka 44 procent) ser en oförändrad produktion de närmaste 5 åren medan 50 företag (knappt 24 procent) bedömer att de kommer minska produktionen på 5 års sikt.

Vidare avsåg 12 respondenter (knappt 6 procent) att de inte kommer öka produktionen på 5 års sikt men väl på 10 års sikt. 27 företag (knappt 13 procent) ser en oförändrad produktionsutveckling på 5 års sikt men en minskning på 10 års sikt.

Figur 38: Hur lantbrukarna ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 211 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

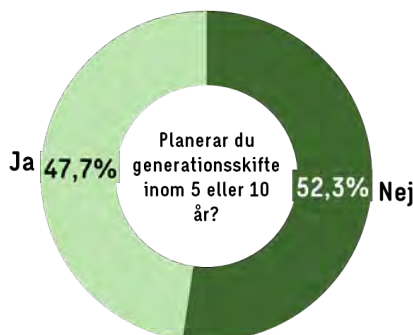
Vidare så sammanställs nedan hur respondenterna inom respektive näringsgren ser på sin produktions framtida utveckling.

Tabell 11: Hur lantbrukarna ser på sitt företags utveckling de kommande 10 åren per näringsgren. Baserat på 211 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Näringsgren	Öka (Procent)	Oförändrat (Procent)	Minska (Procent)
Mjölk	47,1	23,5	29,4
Kött (nöt)	36,4	22,7	40,9
Gris	100,0	0,0	0,0
Ägg	50,0	30,0	20,0
Slaktkyckling	66,7	33,3	0,0
Får	20,0	35,6	44,4
Fiskeri	12,5	62,5	25,0
Spannmål	43,4	26,4	30,2
Oljeväxter	55,9	17,6	26,5
Baljeväxter	50,0	25,0	25,0
Grönsaksodling	41,2	29,4	29,4
Frukt- & bärödling	27,3	54,5	18,2

Framtida generationsväxling

Av enkätens 227 respondenter svarade 214 av dessa på frågan huruvida de planerar ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. 55 företag av dessa (knappt 26 procent) menar att de planerar ett generationsskifte inom 5 år. 47 företag (knappt 22 procent) menar att de planerar ett generationsskifte inom 10 år. 112 företag (drygt 52 procent) meddelade att de inte planerar ett generationsskifte de närmsta 10 åren.

Figur 39: Andelen lantbrukare som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 214 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Vidare så sammanställs nedan hur respondenterna inom respektive näringsgren svarade på om de planerar för ett generationsskifte de närmaste 5 eller 10 åren.

Tabell 12: Planerar generationsskifte inom 10 år per näringsgren. Baserat på 211 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Näringsgren	Ja (Procent)	Nej (Procent)
Mjölk	55,6	44,4
Kött (nöt)	44,8	55,2
Gris	14,3	85,7
Ägg	5,0	95,0
Slaktkyckling	83,3	16,7
Får	37,7	62,3
Spannmål	57,7	42,3
Oljevaxter	52,9	47,1
Baljevaxter	52,9	47,1
Grönsaksodling	22,2	77,8
Frukt- & bärödling	33,3	66,7

Näringsgrenar

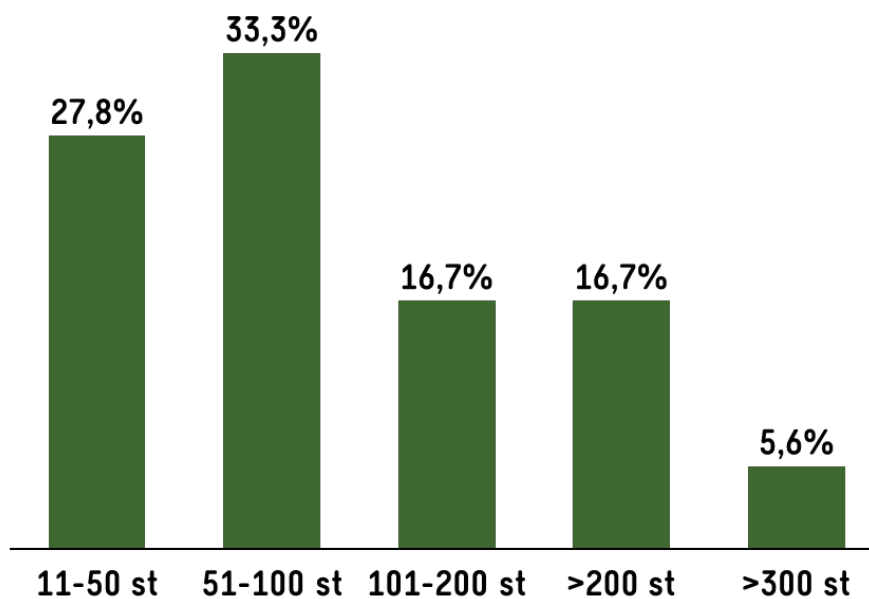
De näringsgrenar inom lantbruket som enkäten undersökt är:

- mjölk
- nöt
- gris
- får
- ägg
- fjäderfä
- fisk
- spannmål
- oljeväxter
- proteingrödor
- grönsaker
- frukt och bär

Flertalet av respondenterna uppger att de är verksamma inom flertalet av de näringsgrenar inom lantbruket som enkäten avsåg att undersöka.

Mjölkproduktion

18 företag som bedriver mjölkproduktion har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. Av dessa har dock enbart sex angivit till vilken ort man levererar mjölk. Totalt finns det cirka 50 mjölkproducenter i länet. Nedan illustreras hur många mjölkkor som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Fördelat per intervall.

Figur 40: Illustration över hur många mjölkkor som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Baserat på 18 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Leverantörsflöden

Alla företag levererar mjölk till orter utanför länet med ett undantag. Ett företag anger att cirka 5 procent säljs på gården medan resten säljs vidare, även här utanför länet. Fyra företag levererar till Stockholm. Andra orter för leverans av mjölk är Vimmerby, Linköping, Kalmar och Hedemora. Det bör noteras att underlaget är litet och att enskilda svar får en hög genomslagskraft i statistiken och därmed i visualiseringen över leveranser. Det kan dock konstateras att den andel som behålls inom länet är liten.

Figur 41: Leveransvägar för mjölk. Källa: Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

Man ser behov av småskaliga mejerier till exempel i Flen och Nyköping men ser bekymmer med lönsamhet och pris för småskalig verksamhet. "Jag har svårt att se att regionala anläggningar skulle kunna konkurrera", "Om vi ska öka vår livsmedelsförsörjning måste det vara volymbaserat. Det är jättebra med en mix av småskalig förädling men det är dom stora volymerna som i alla fall vårt företag måste få så bra pris för som möjligt".

Framtidsutsikter

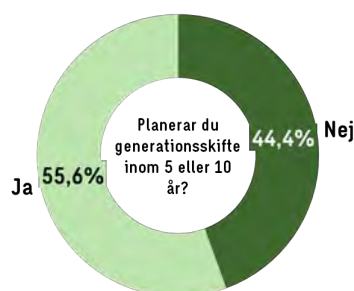
Fem företag anger att man kommer att minska sin mjölkproduktion inom 5 år och även på 10 års sikt. Sex företag anger att man kommer ha en oförändrad produktion på 5 års sikt medan ett av dem anger att man kommer att öka på 10 års sikt. Sex företag anger att man kommer att öka sin produktion på fem och 10 års sikt. Det är framförallt de större företagen som anger att man kommer att öka sin produktion. Ett företag har inte besvarat frågeställningen.

Figur 42: Hur mjölkproducenter ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 17 respondenter som besvarade frågan.

Generationsskifte

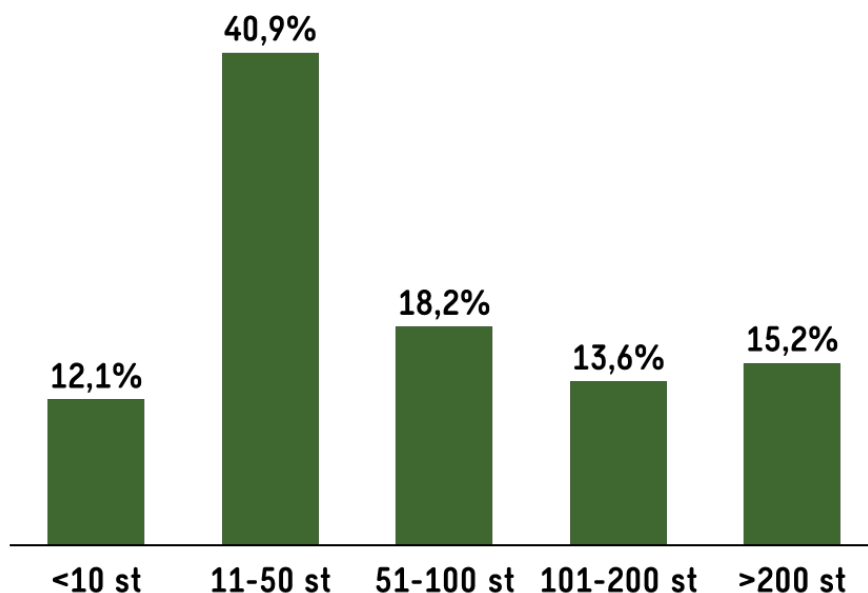
Sju företag planerar för ett generationsskifte inom 5 år och ytterligare tre inom 10 år, det vill säga totalt 10 företag.

Figur 43: Andelen mjölkbönder som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 18 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Köttproduktion (Nöt)

Nedan illustreras hur många köttdjur som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Fördelat per intervall.

Figur 44: Illustration över hur många köttdjur som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Baserat på 66 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Leverantörsflöden

Av de knappt 330 företag som bedriver köttproduktion har 67 stycken besvarat eller lämnat svar via intervju. Cirka hälften har inte angivit vart man levererar sina djur vilket innebär att underlaget även här är begränsat och osäkerheten i analysen är stor. Av de svar som har lämnats så kan vi konstatera att det är en stor skillnad på leveransmönstret jämfört med mjölkproduktion. 13 företag anger att man har gårdsförsäljning och säljer via Reko-ringar. Cirka 25 procent av leveranserna sker inom länet. Den största delen levereras till slakteriet i Linköping med drygt en tredjedel. Större leveranser sker även till Stockholm, Norrköping, Skara och Örebro. En liten del levererar också till Kalmar och Gotland.

Figur 45: Leverans av nöt. Källa: Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

40 av respondenterna har kommenterat behovet av ytterligare slakterier. Ett par menar att slakteriet i Örebro är tillräckligt nära med hänsyn till att deras produktion ligger inte allt för långt från slakteriet. Någon anger att tillståndprocessen är för lång.

Många anger att det finns behov av slakteri. Beroende på var man har sin produktion så anges behovet med olika orter såsom Nyköping, Gnesta, Flen, Abbotnäs, Katrineholm, Eskilstuna och Strängnäs. Flera anger också att det finns behov av slakteri i Södermanlands län men preciserar inte ort. Även behov av vilthanteringsanläggning lyfts fram "Uppstår stora mängder viltkött vid skydds jakt som är svårt att bli av med". Någon föreslår också ett andelsägt slakteri för till exempel hemslakt.

Slutsatsen är att det finns behov av att etablera slakteri Södermanland för att minska avstånd med transporter vilket också påverkar djurvälståndet. Någon lyfter också fram vikten av samarbete mellan slakteri och tillverkare av korv, det vill säga ett ökat samarbete i livsmedelskedjan. En respondent lyfter också behov utifrån ett beredskapsperspektiv men menar samtidigt att i framtiden så har små/mindre anläggningar inte den konkurrenskraft som krävs.

Ur robust lantbruk lyfts också förslaget fram att "Underlätta att vid större elavbrott att koppla elen så att vi kan använda el från vår egen solcellsanläggning direkt på gården: Manual för teknisk lösning och administrativ hantering. Finns i andra EU-länder (t.ex. Portugal), borde finnas här också."

Även avbyttjänster lyfts fram "Det finns så få människor i lantbruket att det är en direkt samhällsfara. Inför snarast avbyttverksamhet modell Finland."

Framtidsutsikter

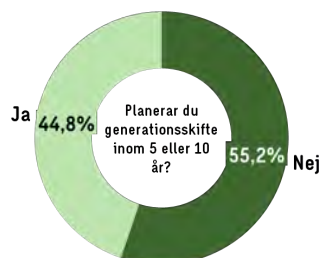
36 procent bedömer att företaget kommer att vara oförändrat inom fem år medan 36 procent menar att företaget kommer att öka. 24 procent anger att företaget kommer att minska. På 10 års sikt har de företag som bedömer att verksamheten kommer att minska ökat till 42. Det som anger att man kommer att öka minskar något till 33 procent. De som anger en oförändrad verksamhet uppgår till 25 procent.

Figur 46: Hur köttbönder ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 66 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

14 företag anger att man planerar för ett generationsskifte inom 5 år. På 10 års sikt är det 23 företag som anger att generationsskifte är aktuellt att genomföra.

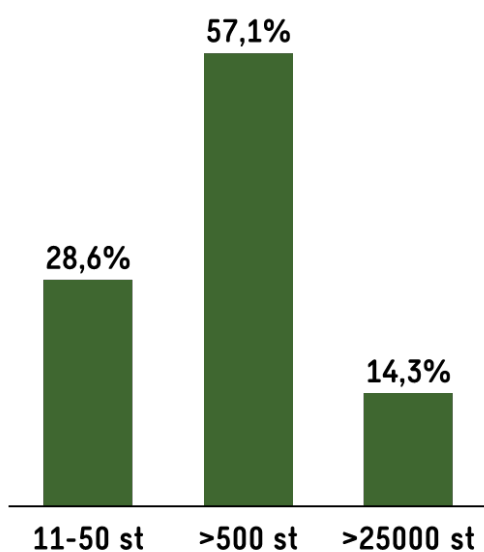

Figur 47: Andelen köttbönder som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 67 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Grisproduktion

Det finns knappt 40 producenter som håller minst 10 grisar. Totalt finns det cirka 100 producenter som håller grisar. Endast 7 företag har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. En producent anger att all produktion säljs på den egna gården.

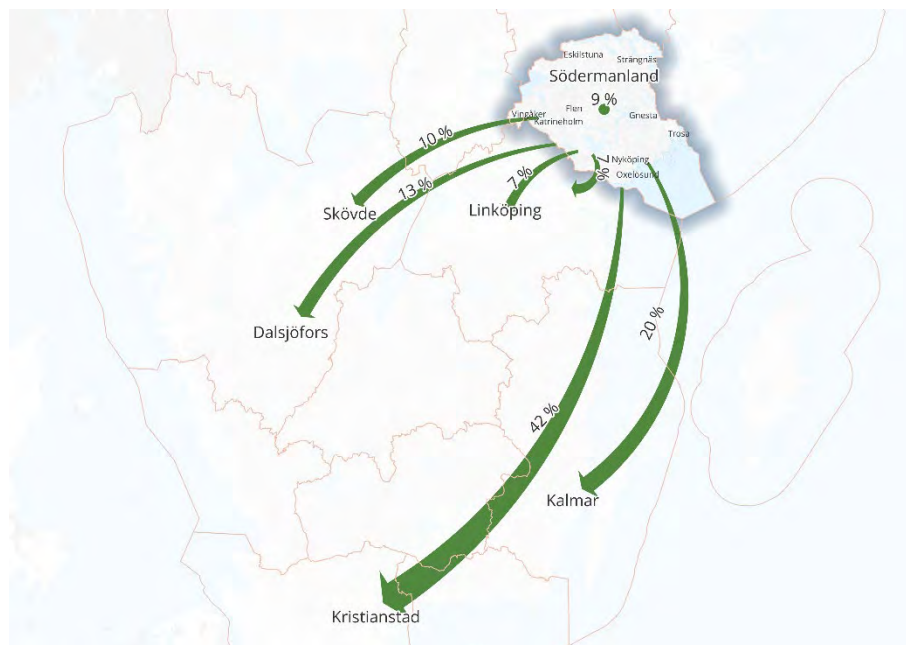
Nedan illustreras hur många grisar som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Fördelat per intervall. En producent uppgav att de har fler än 25 000 grisar medan de producenter som uppgav att de hade över 500 grisar inte preciserade hur många fler grisar än 500 som de hade.

Figur 48: Illustration över hur många grisar som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Baserat på 7 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Leverantörsflöden

Cirka 90 procent av leveranserna sker till förädlingsanläggningar utanför länet. Leveranserna går till slakterier i Kristianstad, Kalmar, Dalsjöfors, Skövde, Linköping och Norrköping.

Figur 49: Leverans av gris. Källa: Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

Fyra av respondenterna har kommenterat behovet av ytterligare slakterier. Här anger man orterna Katrineholm, Nyköping eller Gnesta. På insatssidan ser man behov av fodertillverkning inom länet.

Framtidsutsikter

Sex av sju företag anger att man planerar att utöka verksamheten inom fem år medan en anger att den kommer att vara oförändrad. Alla som svarat anger att man på 10 års sikt kommer att utöka verksamheten.

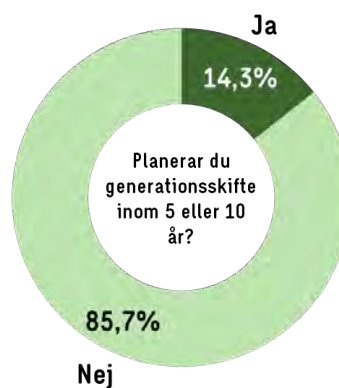

Figur 50: Hur grisbönder ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 7 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

Ett företag anger att man planerar för ett generationsskifte inom 5 år.

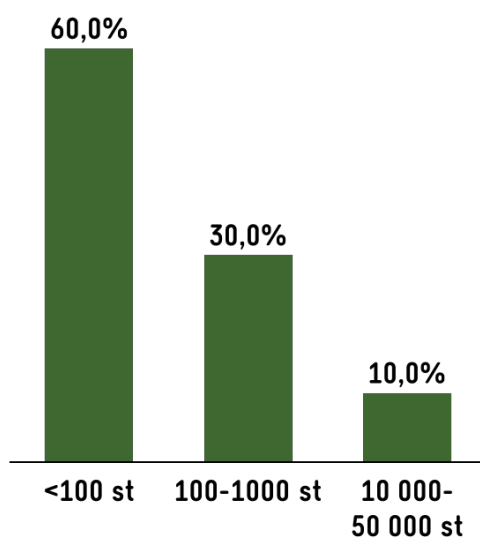
Figur 51: Andelen grisbönder som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 7 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Äggproduktion

20 företag som bedriver produktion av ägg har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. Totalt finns det knappt 90 producenter av ägg. Det finns åtta företag som är av större storlek.

Det bör noteras att underlaget är litet och att enskilda svar får en hög genomslagskraft i statistiken och därmed i visualiseringen över leveranser. Nedan illustreras hur många värphöns som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Fördelat per intervall

Figur 52: Illustration över hur många värphöns som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Baserat på 20 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Leverantörsflöden

Av svaren framgår att knappt 60 procent av produktionen stannar inom länet medan i stort sett resterande levereras till Perstorp i Skåne. En mycket liten del levereras också till Linköping och Stockholm.

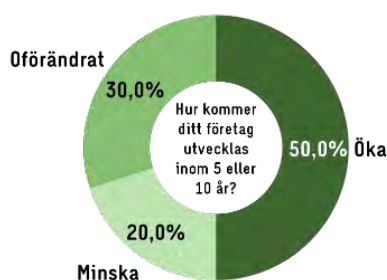
Figur 53: Leverans av ägg. Källa: Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

Av svaren i enkäten framgår att det inte finns behov av ytterligare förädlingsanläggningar inom ägg.

Framtidsutsikter

Åtta företag anger att man kommer att öka sin produktion inom 5 år. 11 företag anger att produktionen kommer att vara oförändrad medan ett företag anger att man kommer att minska produktionen. På 10 års sikt är det åtta företag som planerar för en ökad produktion, fyra som ser en minskning och åtta som ser en oförändrad produktion.

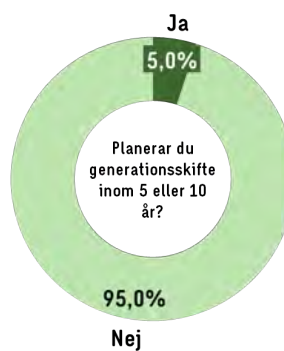

Figur 54: Hur äggproducenter ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 20 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

Det finns inga företag som planerar för ett generationsskifte inom 5 år. Ett företag planerar för generationsskifte inom 10 år.

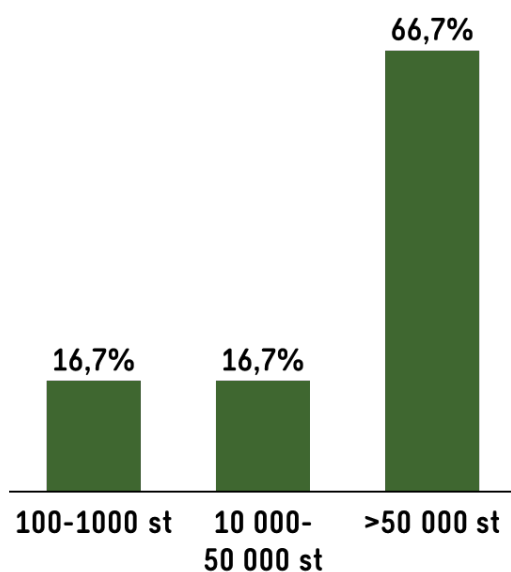
Figur 55: Andelen äggproducenter som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Baserat på 20 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Produktion av slaktskyckling

Sex företag som bedriver produktion av fjäderfä har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. Totalt finns tio (10) producenter av fjäderfä.

Det bör noteras att underlaget är litet och att enskilda svar får en hög genomslagskraft i statistiken och därmed i visualiseringen över leveranser. Nedan illustreras hur många slaktskycklingar som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Fördelat per intervall.

Figur 56: Illustration över hur många slaktskycklingar som respondenterna uppgav att de för tillfället har. Baserat på 6 respondenter som besvarade frågan. Källa: Enkätundersökning

Leverantörskedjan

Av svaren framgår att cirka 93 procent av produktionen stannar inom länet medan resterande levereras till Norrköping.

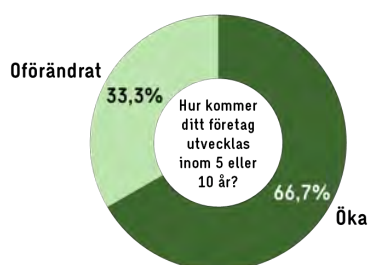
Figur 57: Leverans av kyckling, Källa: Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

På frågan om behov av fler lokala och regionala förädlingsanläggningar har en svarande angivit "Det låter klokt så länge det finns lönsamhet i det, annars föredrar jag hellre vi pratar svenskproducerat som närproducerat och på så sätt jobbar bort importen i stället. Vi behöver inte konkurrera inom landet med att jobba mot lokala råvaror när inga varor som finns i landet går att odla i hela landet, utan jag tycker vi ska se Sverige som ett unikt land där vi faktiskt inom samma landsgräns kan ta fram ett flertal fantastiska råvaror som många andra länder bara kan drömma om. Genom den unika möjligheten sprida de råvarorna ut i landet."

Framtidsutsikter

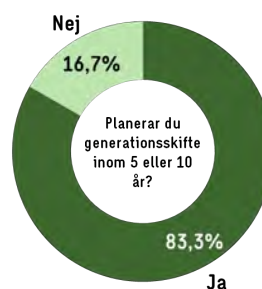
Fyra av sex företag anger att man kommer att öka sin produktion inom 5 år och resterande anger att den kommer att vara oförändrad. På 10 års sikt är svaren desamma

Figur 58: Hur fjäderfäproducenter ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 6 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

Tre företag planerar för generationsskifte inom fem år och ytterligare två inom 10 år. En stor del av företagen står därmed inför ett generationsskifte inom inte en alltför avlägsen framtid.

Figur 59: Andelen fjäderfäproducenter som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 6 respondenter. Källa: Enkätundersökning

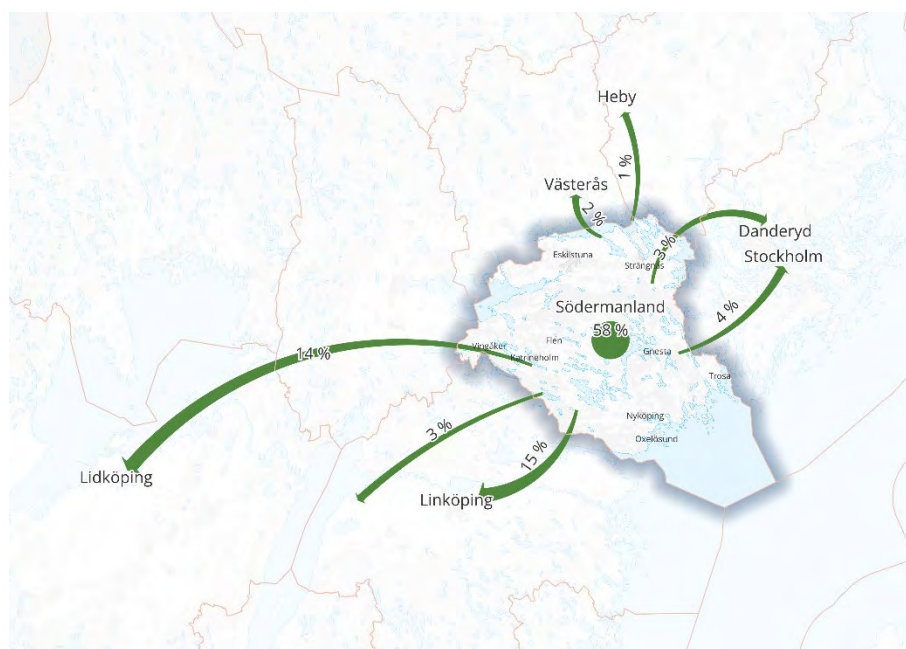
Fårproduktion

Totalt finns det cirka 400 företag som håller får enligt Jordbruksverket. Medan det enligt SCB finns 68 producenter. Många av fårproducenterna har enligt Jordbruksverket färre än 10 djur.

45 företag som bedriver fårproduktion har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. Enbart 23 av dessa har angivit vart man levererar sina djur till slakt.

Leverantörsflöden

Knappt 60 procent av produktionen stannar inom länet. Av leveranserna utanför länet går cirka 14 procent till Västra Götalands län och cirka 17 procent till Östergötland. Vidare levereras cirka 6 procent till Stockholms län.

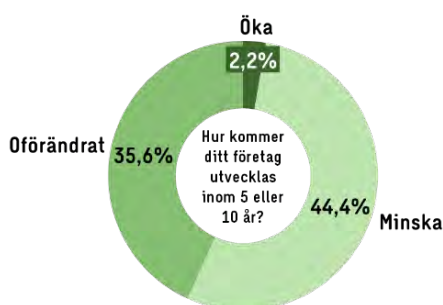
Figur 60: Leverans av får. Källa: Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

10 företag lyfter fram behov av lokala slakterier. Som orter nämns Katrineholm, Nyköping och Eskilstuna. Ett företag ser också behov av företag som arbetar med insamling av ull. Ett företag anger också att "Stötta slakt genom avlivning på gård genom att gynna lokala slakterier som sysslar med avlivning på gård."

Framtidsutsikter

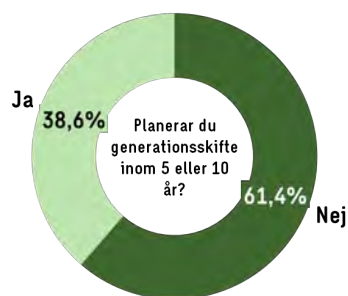
Femton företag anger att man kommer att minska sin produktion inom 5 år och även på 10 års sikt. 21 företag anger att man kommer ha en oförändrad produktion på 5 års sikt medan fem (5) av dem anger att man kommer att minska på 10 års sikt. Ett (1) företag anger att man kommer att öka sin produktion på fem års sikt.

Figur 61: Hur lantbrukare som angett att de bedriver fårproduktion ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 45 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

Tio (10) företag planerar för ett generationsskifte inom 5 år och ytterligare sju (7) företag planerar för det inom 10 år. 34 företag planerar inte att genomföra generationsskifte inom 5 år. Ett (1) företag har inte besvarat frågeställningen.

Figur 62: Andelen fårproducenter som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 45 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Fiskerinäringen

Åtta företag inom fiskerinäringen har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju.

Leverantörsflöden

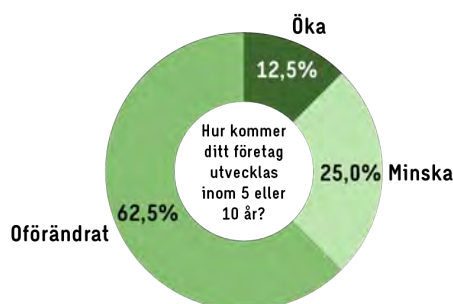
Tre företag har angivit vart man levererar sin fångst. Av enkäten är det svårt att utläsa storleken på fångsten. Företagen levererar till Stockholm, Norrköping och Göteborg. Inget företag anger att leverans sker inom länet.

Behov av förädlingsanläggningar

Ett företag lyfter fram behovet av "Fiskmottagning och beredning i Oxelösund."

Framtidsutsikter

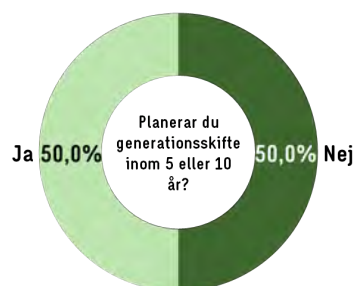
Fem företag anger att man kommer att ha oförändrad produktion inom 5 år och även på 10 års sikt. Två kommer att minska sin produktion och en öka inom 5 år och även på 10 års sikt."

Figur 63: Hur lantbrukare som angett att de bedriver fiskeri ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 8 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

Tre av åtta företag planerar för ett generationsskifte inom 5 år och ytterligare ett företag planerar för det inom 10 år.

Figur 64: Andelen fiskeriföretag som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 8 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Spannmål

98 företag som odlar cirka 19 900 hektar spannmål har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. År 2023 odlades det 55 400 hektar spannmål enligt ansökan om stöd. Det innebär att företag som odlar över 35 procent av arealen deltar i enkäten. Dock har 49 företag inte angivet vart man levererar sin spannmål.

Leverantörsflöden

Cirka 57 procent av spannmålen används av producenten själv eller levereras till kunder inom länet. 13 procent exporteras till andra länder. Inom Sverige så levereras mest spannmål till Norrköping.

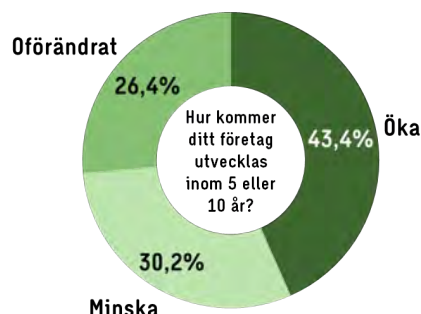
Figur 65: Leverans av spannmål. Källa: Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

Tre företag ser ett behov av fler anläggningar för mottagande av spannmål eller förädling, varav ett specifikt anger beredskapsskäl. Med tanke på att knappt 60 procent av spannmålen tas emot eller förädlas inom länet och en del levereras till grannlän bedöms behovet av ytterligare anläggningar som mindre.

Framtidsutsikter

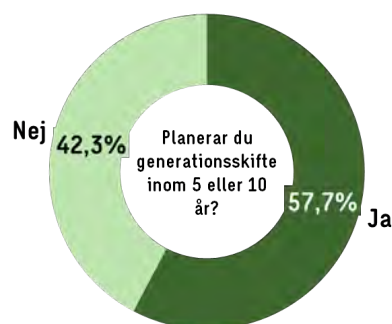
45 företag anger att man kommer att ha oförändrad produktion inom 5 år. 20 företag planerar att minska sin produktion. 31 anger att man planerar att öka produktionen inom 5 år. Tre företag har inte besvarat frågan. På 10 års sikt är det 31 företag som planerar att minska sin produktion. 39 företag anger att de planerar att öka medan 24 ser en oförändrad produktion.

Figur 66: Hur lantbrukare som angett att de har spannmålsproduktion som sin primära produktionsinriktning ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 53 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

33 företag anger att generationsskifte är aktuellt inom fem år och 61 att det inte är aktuellt. Fem (5) företag har inte besvarat frågan. På 10 års sikt är det 38 företag som planerar för generationsskifte.

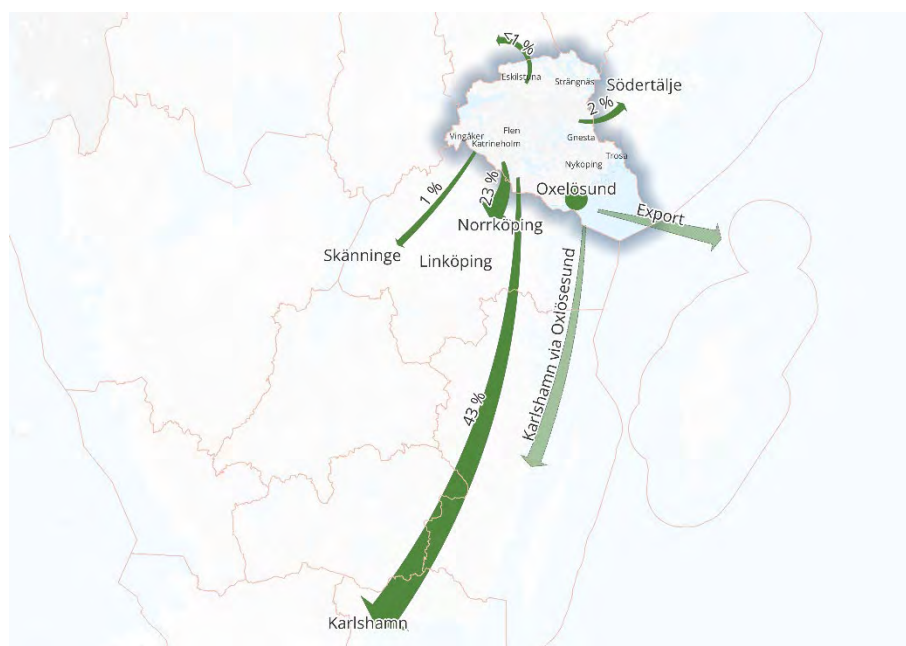
Figur 67: Andelen spannmålsproducenter som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 98 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Oljeväxter

34 företag som odlar cirka 1 776 hektar baljväxter har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. År 2023 odlades det 5 465 hektar oljeväxter enligt ansökan om stöd. Det innebär att företag som odlar över 30 procent av arealen deltar i enkäten. Dock har nio företag inte angivet vart man levererar sina oljeväxter.

Leverantörsflöden

Cirka 42 procent av oljeväxterna levereras direkt till Karlshamn. Leveranser sker även till Norrköping med drygt 23 procent. Drygt 29 procent levereras inom länet men då till Oxelösund. Detta levereras sedan vidare som export och till Karlshamn. Huvuddelen levereras till Karlshamn enligt Svenska Foder. I visualiseringen visas detta genom en pil ut från länet. Mindre leveranser sker även till Kalmar, Linköping, Skara, Skänninge, Södertälje och Västerås.

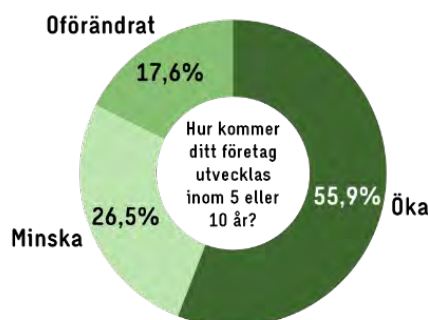
Figur 68: Leverans av Oljeväxter, Källa Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

Ett företag anger att det finns behov av pressning av oljeväxter i Mälardalen.

Framtidsutsikter

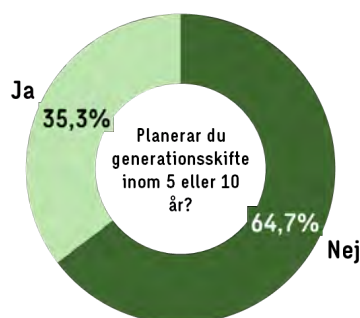
14 företag anger att man kommer att ha oförändrad produktion inom 5 år. Tre företag planerar att minska sin produktion. 17 anger att man planerar att öka produktionen inom 5 år. En har inte besvarat frågan. På 10 års sikt är det nio företag som planerar att minska sin produktion. 19 företag anger att de planerar att öka medan sex ser en oförändrad produktion.

Figur 69: Hur lantbrukare som angett att de odlar oljeväxter ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 34 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

10 företag anger att generationsskifte är aktuellt inom fem år och 22 att det inte är aktuellt. En har inte besvarat frågan. På 10 års sikt är det 12 företag som planerar för generationsskifte.

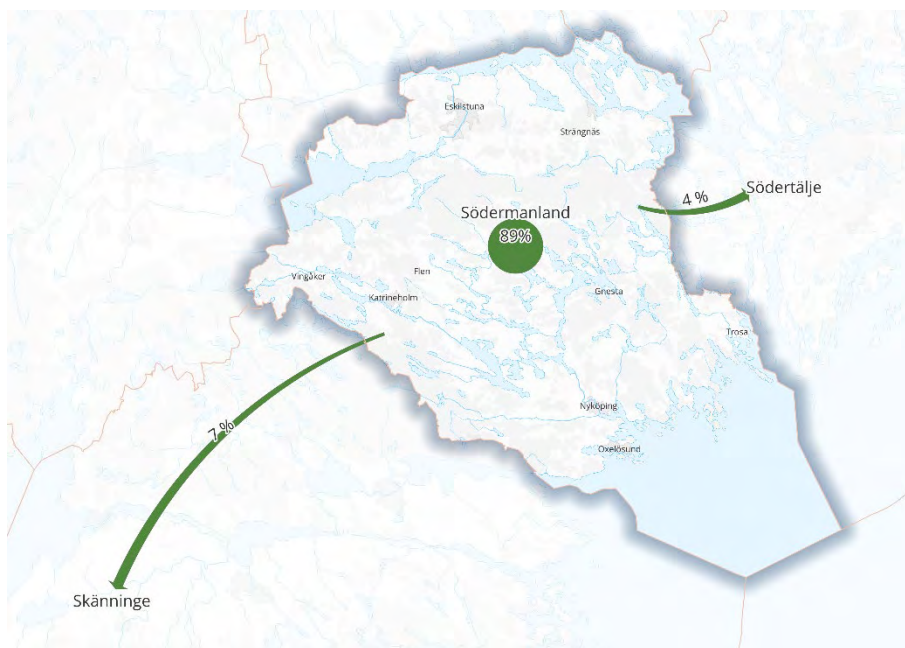
Figur 70: Andelen odlare av oljeväxter som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 34 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Baljväxter (proteingrödor)

16 företag som odlar 557 hektar baljväxter har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. År 2023 odlades det 2 312 hektar baljväxter enligt ansökan om stöd. Två (2) företag uppger att odling av baljväxter är deras primära produktionsinriktning.

Leverantörsflöden

Drygt 89 procent av produktionen är kvar inom länet medan drygt 7 procent levereras till Östergötland och drygt 3 procent till Södertälje.

Figur 71: Leverans av baljväxter. Källa: Enkätundersökning

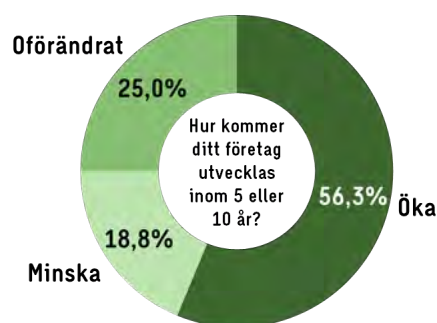
Behov av förädlingsanläggningar

Av svaren i enkäten framgår att det inte finns behov av ytterligare förädlingsanläggningar.

Framtidsutsikter

Fem företag anger att man kommer att ha oförändrad produktion inom 5 år.

Två företag planerar att minska sin produktion, Nio anger att man planerar att öka produktionen inom 5 år. På 10 års sikt är det fyra företag som planerar att minska sin produktion. Åtta företag anger att de planerar att öka medan fyra ser en oförändrad produktion.

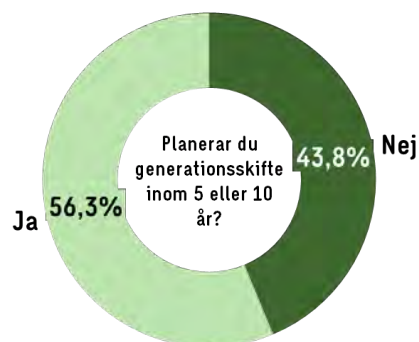

Figur 72: Hur lantbrukare som angett att de odlar baljväxter ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 16 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

Fyra företag anger att generationsskifte är aktuellt inom fem år och 13 att det inte är aktuellt. Två har inte besvarat frågan.

På 10 års sikt är det sju företag som planerar för generationsskifte.

Figur 73: Andelen odlare av baljväxter som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 16 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Grönsaksodling

18 företag inom grönsaksodling har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. Cirka 10 hektar avser odling på friland och cirka 0,7 hektar odling i växthus. I ansökan om stöd uppgår ansökt areal för grönsaksodling till drygt 34 hektar. Här bör det dock noteras att ansökan om stöd totalt måste omfatta minst fyra hektar. Det innebär att det sannolikt finns ett antal mindre producenter som inte omfattas av statistiken gällande ansökt areal.

Leverantörsflöden

I stort sett all produktion säljs inom länet. Produkter från cirka 6 hektar sker genom egen gårdsförsäljning. Produkter från cirka 1,5 hektar går direkt till butik och 1,7 hektar direkt till restaurang. Rastrerande säljs till kunder inom länet.

Figur 74: Leverans av grönsaker. Källa: Enkätundersökning

Behov av förädlingsanläggningar

Det är flera företag som anger behov av olika förädlingsindustrier.

- "Grönsaker, Vrena
- Kooperativ säljorganisation och samdistribution, Östra Sörmland
- Ja, förädlingsanläggningar för grönsaker till offentliga kök så att de kan köpa produkter (t.ex tomater) när det finns mycket att skörda men de har mindre verksamhet på gång.
- Alla typer av förädlingsanläggningar, Trosa"

Framtidsutsikter

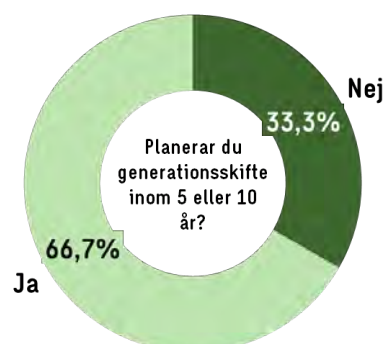
Sex företag anger att man kommer att ha oförändrad produktion inom 5 år. En planerar att minska sin produktion, 10 anger att man planerar att öka inom 5 år. En har inte besvarat frågan. På 10 års sikt är det fem företag som planerar att minska sin produktion. Sju företag anger att de planerar att öka medan fem ser en oförändrad produktion. Av dessa har två angivet att man planerar att öka sin produktion på fem års sikt.

Figur 75: Hur lantbrukare som angett att de bedriver grönsaksodling ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 18 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

Det finns inte något företag som angett att generationsskifte är aktuellt inom fem år. På 10 års sikt är det fyra företag som planerar för generationsskifte.

Figur 76: Andelen grönsaksodlare som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 18 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Frukt- och bärodling

12 företag inom frukt- eller bärodling har besvarat enkäten eller lämnat svar via intervju. De som har svarat har cirka 5,5 hektar fruktodling respektive 4,1 hektar bärodling. De flesta har en odling som är mindre än 1 hektar. I ansökan om stöd uppgår ansökt areal för bärodling till drygt 30 hektar och fruktodling till drygt nio hektar. Här bör det dock noteras att ansökan om stöd totalt måste omfatta minst fyra hektar. Det innebär att det sannolikt finns ett antal mindre producenter som inte omfattas av statistiken gällande ansökt areal.

Leverantörsflöden

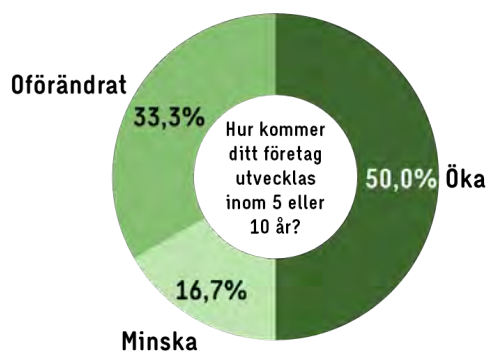
All produktion, både frukt och bär, säljs inom länet. Sex (6) st av dessa uppger att odling av frukt eller bär på friland är deras primära produktionsinriktning.

Behov av förädlingsanläggningar

När det gäller behov av förädlingsindustri anger ett företag "Gemensamt lager och sortering av frukt i mitten av Sörmland".

Framtidsutsikter

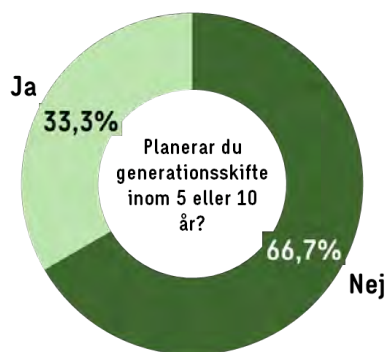
Fyra företag anger att man kommer ha oförändrad produktion inom 5 år. En planerar att minska sin produktion, sex anger att man planerar att öka inom 5 år. En har inte besvarat frågan. På 10 års sikt är det ytterligare ett företag som kommer att minska sin produktion. Tre företag anger att de planerar att öka medan sex ser en oförändrad produktion.

Figur 77: Hur lantbrukare som angett att de bedriver frukt- och bärodling ser på sitt företags utveckling de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 12 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Generationsskifte

Ett företag anger att generationsskifte är aktuellt inom fem år. På 10 års sikt är det ytterligare tre som planerar för generationsskifte.

Figur 78: Andelen frukt- och bärproducenter som har för avsikt för att genomföra ett generationsskifte de kommande 5 eller 10 åren. Underlag baserat på 12 respondenter. Källa: Enkätundersökning

Referenslista

En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet, Regeringsproposition 2017,

Available at:

<https://www.regeringen.se/contentassets/256cc25ab5a84db7a76730abb9cc3773/en-livsmedelsstrategi-for-sverige-fler-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet-prop-2016-17-104.pdf>

Regional livsmedelsstrategi för Södermanland, Länsstyrelsen 2022,

Available at: <https://www.lansstyrelsen.se/sodermanland/natur-och-landsbygd/livsmedel-och-foder/livsmedelsstrategi/regional-livsmedelsstrategi-for-sodermanland.html>

Ökad odling av baljväxter till livsmedel och foder, 2022,

Available at:

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.3071dc1b181b2b565e014e05/1656583209886/RA22_7.pdf

Svenska växtbaserade proteiner – vår nya vardagsmat?

Available at: <https://www.ri.se/sv/svenska-vaxtbaserade-proteiner-var-nya-var dagsmat>

Livsmedelsverkets definition av hållbar livsmedelskonsumtion, 2024,

Available at:

<https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/pm/2024/pm-2024-livsmedelsverkets-definition-av-hallbar-livsmedelskonsumtion.pdf>

Vad betyder EU för vårt jordbruk och vår mat?, 2014,

Available at:

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.3b7625a149cb20a44948c48/1416482678677/ra14_21v2.pdf Källa Jordbruksverket

WTO – Annual Report, 2024,

Available at:

https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/ar24_e.pdf

Livsmedelsberedskap för en ny tid, 2024,

Available at:

<https://www.regeringen.se/contentassets/fc08dfb51d014b3996b719005beb146f/livsmedelsberedskap-for-en-ny-tid-sou-20248.pdf>

World Economic Forum – Global Risk Report, 2023,

Available at: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2023/>

EU:s klimatpaket Fit for 55 är en milstolpe i klimatarbetet,
Available at: <https://www.regeringen.se/artiklar/2023/06/eus-klimatpaket-fit-for-55-ar-en-milstolpe-i-klimatarbetet/>

Arbetsförmedlingens Omvärldsrappport, 2023
Available at: <https://arbetsformedlingen.se/statistik/analyser-och-prognoser/analys-och-utvardering/2023/omvarldsrappport-2023>

Generation Z formar om arbetsmarknadens spelregler | Adecco, -
Available at: https://www.adecco.se/blogg/generation-z-spelregler-arbetsmarknad/?creative=&keyword=&matchtype=&network=x&device=c&gad_source=1&gclid=EAIaIQobChMI9fvuytG-iwMVnVSRBR0A0TNQEAAAYASAAEgLanvD_BwE

Hållbarhet en dealbreaker för de yngre generationerna - Swedish Scaleups,
Available at: <https://swedishscaleups.se/inspiration/hallbarhet-en-dealbreaker-for-de-yngre-generationerna/#:~:text=S%C3%A5v%C3%A4l%20svenska%20som%20amerikanska%20unders%C3%B6kningar%20visar%20att%20h%C3%A5llbarhet,till%20generation%20z%20och%20y%20ur%20ett%20h%C3%A5llbarhetsperspektiv.>

Jordbruksstatistisk sammanställning 2024,
Available at: Jordbruksverket.se, Available at:
<https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2024-08-12-jordbruksstatistisk---sammanstallning-2024>

UNFPA Urbanization, 2025,
Available at: <https://www.unfpa.org/urbanization#readmore-expand>

Flyttningar mellan län, varifrån och varthän, 2023,
Available at: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallanden/befolkningens-sammansattning-och-utveckling/demografisk-analys/pong/publikationer/flyttningar-mellan-lan-varifran-och-varthan-2002-2021/>

UNFPA, World Population Prospects: Summary of Results, 2024,
Available at: <https://desapublications.un.org/publications/world-population-prospects-2024-summary-results>

SCB - Folkmängd efter kön och födelseland 1970–2023 samt framskrivning 2024–2070, 2024,
Available at: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallanden/befolkningens-sammansattning-och-utveckling/befolkningsframskrivningar/pong/tabell-och-diagram/folkmand-efter-kon-och-fodelseland-samt-framskrivning/>

Exploatering av jordbruksmark 2006-2010, 2013

Exploatering av jordbruksmark 2010-2016, 2019

Exploatering av jordbruksmark 2016-2020, 2023

Trafikverket - Trender i transportsystemet. Trafikverkets
omvärldsanalys 2022,

Available at: <https://trafikverket.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1696683&dswid=-6796>

Satsningar för att stärka Sveriges livsmedelsproduktion och
konkurrenskraft - Budgetsatsningar för att bemöta energikrisen på kort
och lång sikt, 2023,

Available at:

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/11/budgetsatsningar-for-att-bemota-energi-krisen-pa-kort-och-lang-sikt/>

Länk hämtad 230610,

Satsningar för att stärka Sveriges livsmedelsproduktion och
konkurrenskraft - Regeringen.se Länk hämtad 240919

Regeringen satsar på att stärka den svenska livsmedelssektorn, 2023,

Available at:

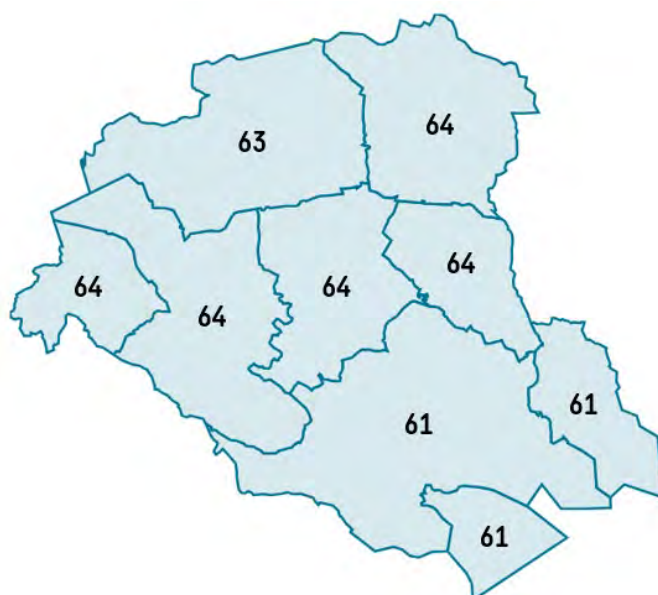
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/02/regeringen-satsar-pa-att-starka-den-svenska-livsmedelssektorn/>

Länk hämtad 230610.

Bilagor

Bilaga 1 - Huvudsaklig produktionsinriktning per postnummerområde

Det går att utläsa vissa geografiska skillnader från enkätsvaren sett till de olika produktionsgrenarnas utbredning i olika delar av länet.

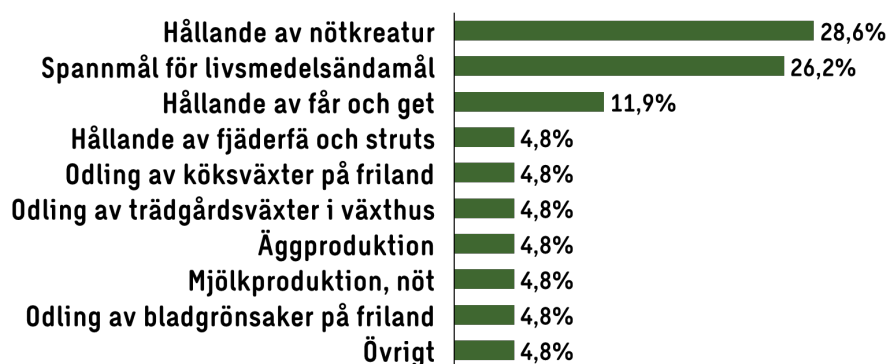

Figur 79: Karta över indelning i postnummer,
Källa: Postnord

Södra Södermanland - 61 som tvåsiffrig postkod

I södra Södermanland med den tvåsiffriga postkoden -61. Detta geografiska område omfattar i stort sett kommunerna Nyköping, Trosa och Oxelösund.

För de 41 respondenter från denna region som besvarade enkäten så fördelade sig andelarna per huvudsaklig produktionsinriktning enligt diagram nedan. Här var det fler respondenter som angav att de hade hållande av nötkreatur som huvudsaklig produktionsinriktning än i länet som helhet.

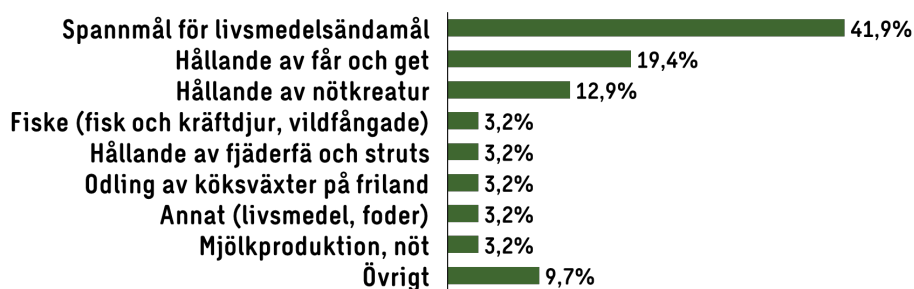
Figur 80: Beskrivning av respondenter per område – Södra Södermanland,
Källa: Enkätundersökning

Nordvästra Södermanland - 63 som tvåsiffrig postkod

Nordvästra Södermanland med två-siffrig postkod -63 innefattar Eskilstuna kommuns gränser.

För de 30 respondenter från denna region som besvarade enkäten så fördelade sig andelarna per huvudsaklig produktionsinriktning enligt nedan diagram. Inom detta postnummerområde var det än högre andel respondenter som angav att de hade odling av spannmål för livsmedelsändamål som huvudsaklig produktionsinriktning än i länet som helhet.

Detta stämmer väl överens med heatmappen i figur 5 'Värmekarta över spannmål baserat på ansökningar om stöd 2023' tidigare i rapporten där en koncentration över den odlade spannmålsarealen går att finna mellan Eskilstuna och Strängnäs.

Figur 81: Beskrivning av respondenter per område – Nordvästra Södermanland,
Källa: Enkätundersökning

Mellersta och nordöstra Södermanland – 64 som tvåsiffrig postkod

Kommunerna Vingåker, Katrineholm, Gnesta och Strängnäs har enbart postnummerområden som startar med -64.

För de 107 respondenter från denna region som besvarade enkäten så fördelade sig andelarna per huvudsaklig produktionsinriktning enligt diagrammet nedan.

Figur 82: Beskrivning av respondenter per område – Mellersta och nordöstra Södermanland, Källa: Enkätundersökning

Länsstyrelsen
Södermanlands län

www.lansstyrelsen.se/sodermanland